

II
h 38876k
8 br.

Fr. Spodmajer
Ljubljana.
1910.

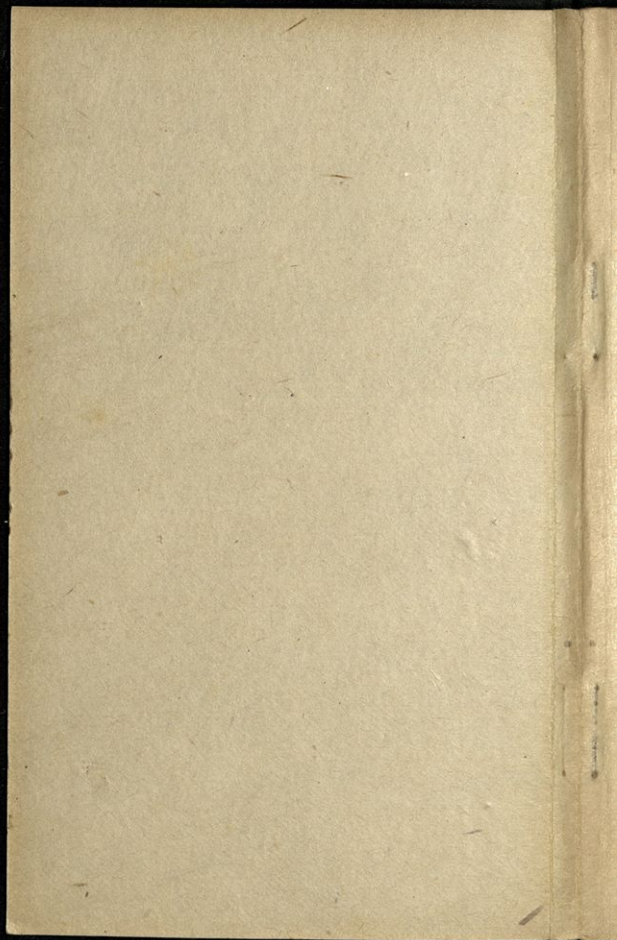
≡ Vstaja ≡
Škenderbegova

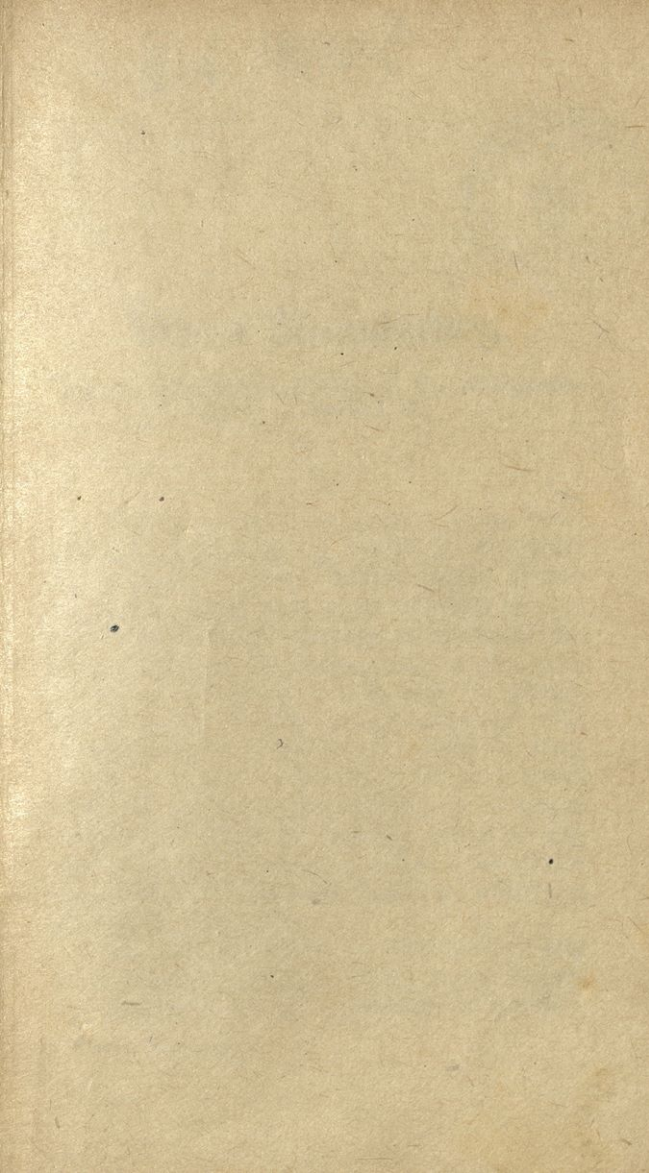
...
Zgodovinska
..... povest

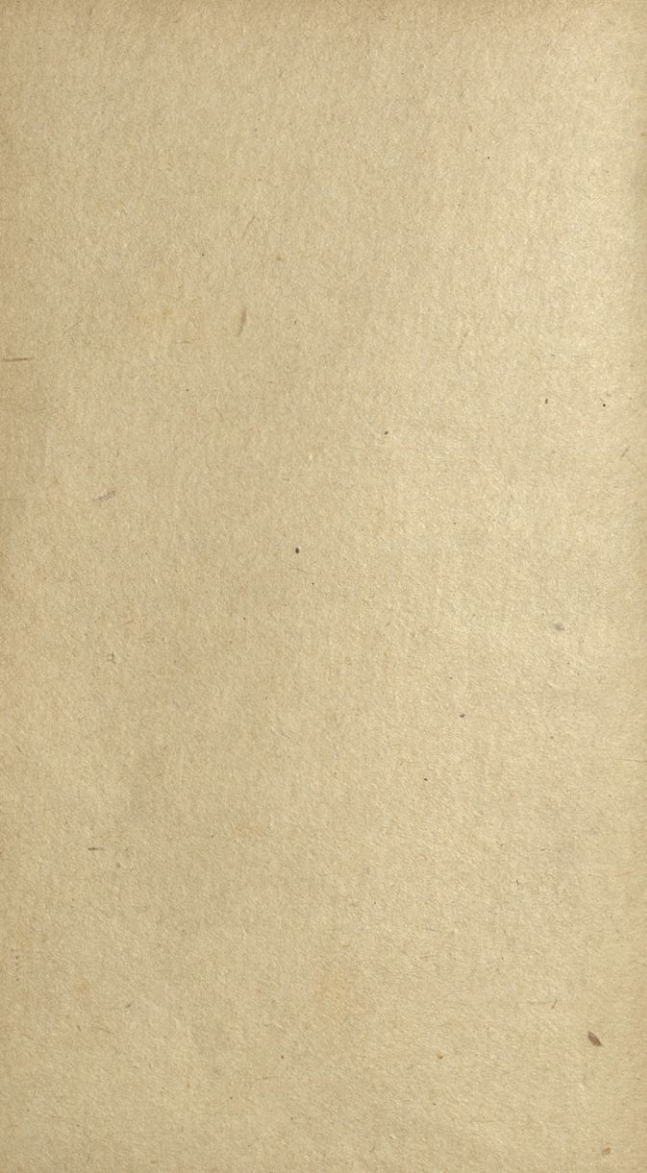
...
Angleško spisal Benjamin
Disraeli, Earl of Beaconsfield

...
Prevel I. M.

V Ljubljani 1910
Založila
Katoliška Bukvarna

III h 38846 r

Vstaja Škenderbeg.

Angleško spisal Benjamin Disraeli, Earl of Beaconsfield. — Prevel I. M.

I.

Solnce je zašlo za gorami in po bujni atenski ravnini se je razširjal vijoličast žar grškega večera. Rahla sapica je potegnila in oljkini gaji so se vzbudili iz svojega poldanskega počitka, in zastave turškega bojnega ladijevja, ki je ležalo zasedrano v Pirenejskem pristanu, so plapolale v sinjem zraku. Iz enih mestnih vrat so prihajale v dolgi vrsti ženske k vodnjaku, iz drugih je prijezdila četa krasnih jezdecev, ki so veselo vihteli svoje sulice v zraku, dirjajoč po ravnini. Ptice so pevale, žuželke so šumele, cvetlice so dihale vonj, vse je navdajalo zrak s prijetnimi glasovi in dišavami.

Na visokem skalovju Akropole je stal sredi razvalin minervinega templja samotni človek in zrl na to krasno prizorišče.

Okolu njega so se dvigali slikoviti spomeniki starodavne umetnosti, nesmrtni stebri, zaman iskajoč sebi enakih del v galeriji modernih umetnosti, ki nosijo svoje nežno breme, s polno dovršenostjo izklesane podobe, kipeče junaškega življenja. Dasi je bil tujec oblečen kakor moslem, očitvidno ni bil neobčutljiv za to lepoto, in njegova postava in obraz ne bi slabo pristojala sovrstnikom Perikleja in Fidije. Bil je v cvetju življenja, nenavadno lepe rasti in krepke postave; njegovo visoko, belo čelo, njegov ravni profil, njegov okroglasti obraz in njegove zaokrožene ustnice, vse je kazalo na obraz, kakoršen je navduševal kiparje okolu stoječih polbogov.

Tujčeva obleka je bila krasna, klasična. Okolu glave se mu je ovijal škrlatasto rdeč turban in na njem so se lesketali dijamanti. Njegov telovnik, ki se je tesno oprijemal prsi, je bil iz zelenega žameta in bogato vezen z zlatom in biseri. Nad njim je nosil lahek jopič iz rdečega žameta, ki je bil enako vezen in obrobljen s sobolovino. Nosil je tudi bel plašč, kakor je bil navaden med Albanci; njegove noge so pokrivala sandale opankane do kolen z bogato vezanim zelenim žame-
tom. Izza širokega rdeče-usnjatega pasa so štrleli z dragulji posuti ročaji raznovrstnih kratkih mečev, ob strani pa mu je

visel v nožnici iz cizeliranega srebra dolg scimeter (zakrivljena sablja).

Tujec je zamišljeno zrl na prostrano prizorišče pred seboj.

»Krasna Grška!« je vzkliknil, »še vedno si moja domovina! Žalostna je moja usoda, čudna in otožna, vendar ne brez upa. Toda jaz sem vojak in dolžan sem bojevati se proti tebi; toda jaz ne bom v bojih nikdar pozabil krvi, ki se pretaka po mojih žilah. Temistoklej je rešil Grško in umrl kot satrap; njegov potomec sem; naj zamenjam njegovo usodo in vsaj umrjem kot rodoljub.«

Tedaj pa se oglasi iz bližnjega samostana večerni pozdrav Devici Mariji. Tujec se zgane, ko sveti glasovi zadone na njegovo uho, in vzame iznad srca majhen zlat križec in ga iskreno poljubi; nato pa hitro odide po strmih skalah citadele navzdol proti mestu.

Stopal je po ozkih, vijočih se aten-skih ulicah, in dospel do neke mramornate palače; njen graditelj gotovo ni vpošteval okoli stoječih modelov, ki mu jih je čas ohranil; dasi pa je žalila moderna palača klasični okus, bila je vseeno veličastna. Pol tucata stražnikov, s čeladami in ščiti, je postajalo pred vhodom; njih vojaška oprava je bila v čudnem nasprotju s topovoma, ki sta ponosno stala ob vratih in

ki jih je beneška republika poklonila v dar atenskemu knezu. Ko je tujec korakal mimo njih, so ga stražniki po vojaško pozdravili. Vstopil je na velik štirioqlat vrt, z arkadami, ki so jih nosili številni tenki in nizki stebri; bili so barbarskega dela in iz raznobojnega mramorja. Sredi vrta je pljuskal v zrak vodomet in izpod njega je tekla šumeča voda po umetnih vodovodih ob drevoredih pomaranč in citron. Ob vodometu je na razkošnem ležišču počival mladi atenski knez Nicej in zrl zamišljen v bogato ilustrovano knjigo.

»Oh! Ti si!« je rekel knez in se zasmejal, ko se je tujec približeval. »Ravno v pravem času prideš opomnit me, da moramo storiti kaj več kakor samo čitati Peržane, da moramo igrati tudi njih vloge.«

»Dragi moj Nicej,« odgovori tujec, »pridem samo, da se poslovim od tebe.«

»Posloviš!« vzklikne knez začudeno in žalostno. In vstal je s svojega počivališča. »Ha! Kaj pomeni to?«

»Le preveč res je,« reče tujec, ki ga odvede knez proti drevoredu. »Pripetili so se dogodki, ki docela ovržejo vse naše načrte; in mene pa silijo v položaj, ki je za-me usoden in strašen. Hunijad je z veliko vojsko nenadoma prekoračil Donavo in premagal vse, kar se mu je postavilo na

pot. Jaz sem dobil povelje, da nemudoma odidem v Albanijo in se na čelu Epircev podam v glavni tabor.«

»Ali res!« je dejal Nicej iznenaden. »Moja pisma mi ne sporočajo ničesar o tem. Tako nenadoma! Ali je sultan Amurat sam na bojišču?«

»Ne, Karambeg je poveljnik. Opravičil sem pri sultanu svoje odlašanje z navideznimi težavami pri sklepanju naše pogodbe in ga potolažil z upanjem na večji davek.«

»Ko mi delujemo na to, da se ta davek sploh ne bo več plačeval!« je pristavil Nicej in se nasmejal.

»Da, moj dragi prijatelj!« odvrne turški poveljnik, »moj položaj je sedaj kritičen. Doslej se je moje delovanje za mosleme omejevalo na delo proti narodom njihove lastne vere. Sedaj pa sem naenkrat poklican na boj proti narodu svoje vere in proti najboljšemu zavezniku one dežele, ki jo moram še vedno imenovati svojo domovino. Dozdeva se mi, da moramo udariti sedaj ali nikoli, reči pa moram kar naravnost, da bi se to nikdar ne moglo zgoditi v manj ugodnih razmerah.«

»Kaj! Tebi upada srce!« vzklikne Nicej, »no, potem moram jaz obupati. Tvoj neomahljiv značaj me je edini bodril v vseh naših drznih nadah!«

»In Eshil?« reče tujec in se našmehne.

»In Eshil, gotovo,« je odvrnil Nicej, »toda spoznal sem, da je tudi Eshil dolgočasen. Jaz koprnim po dejanjih.«

»Morebiti se ponudi prilika prej kakor si moremo misliti,« odgovori tujec. »Bog je, ki vodi vse stvari. On ne zapusti pravične stvari. On ve, da so moje misli tako čiste, kakor je moj položaj zamotan. Še vedno mi rojijo po glavi nejasne misli. vendar jih nočemo sedaj razpravljati. Jaz moram odtod, dragi knez. Sapa je prijetna. Ali si kedaj videl Hunijada?«

»Vzgojen sem bil na transsilvanskem dvoru,« odvrne Nicej in nekam v zadregi povese svoje oči. »Slaven vitez je, glavni branitelj krščanstva!«

Turški poveljnik vzdihne.

»Kadar se zopet snideva,« reče, »srečava se morebiti z jasnejšimi nadami in bolj veselega srca. Sedaj pa treba, da se poslovim.«

Knez se žalostnega obraza obrne in pritisne svojega tovariša na svoje prsi.

»Žalosten konec je to vseh naših srečnih ur in visokih načrtov.«

»Premlad si še, da bi se prepiral s srečo,« odvrne tujec, »kar se pa mene tiče, še nisem poravnal svojih računov z njo. Za sedaj pa, dragi Nicej: Z Bogom!«

»Z Bogom!« odvrne atenski knez, z Bogom, dragi Škender-beg!«

II.

Škenderbeg je bil najmlajši sin epirskega kneza, ki se je v začetku vladanja sultana Amurata II. skupno z drugimi grškimi knezi zaman ustavljal prodiranju turškega orožja v Evropi. Epirski knez si je zagotovil mir s tem, da je izročil svoje štiri sinove kot poroke turškemu vladarju, ki se je zavezal, da jih da vzgojiti v vseh vednostih ter da se pri tem ozira na njihovo vero. Ob smrti epirskega kneza se pa Amurat ni mogel premagati, da ne bi porabil ugodne prilike in priklopil svojemu cesarstvu bogate dežele, po kateri je tako dolgo hrepenel. Turška vojska je udrila v Epir in se polastila glavnega mesta Kroje. Otroci prejšnjega vladarja so bili obsojeni v smrt. Lepota, nadarjenost in srčnost so rešile najmlajšega izmed njih usode njegovih zastrupljenih bratov. Škenderbeg je bil vzgojen v Adrijanoplju v mohamedanski veri in ker se je že v zgodnji mladosti odlikoval v sukanju orožja pred vsemi moslemskimi vojaki, se je zelo priljubil sultanu in se je v vojaški službi kmalu povzpел do najvišjih stopenj.

V teh časih je nepremagljivo prodiral Turek in s strahom navdajal vse krščanstvo. Carigrad, tedaj glavno mesto grškega cesarstva, so že večkrat oblegali predniki sultana Amurata, in samo srečni do-

godki in ponižujoči pogoji so ga še rešili padca. Vladarji Bosne, Srbije in Bulgarije in grški knezi Etolije, Macedonije, Epira, Aten, Fokije, Beotije in vseh pokrajin notri do Korintske ožine so plačevali Amuratu davek; ostalo Evropo pa so obvarovali njegovega jarma hrabri Ogri in Poljaki, katere je srečna zveza združila pod vrhovnim vladarstvom kralja Ladislava, ki je navdušen po vneti zgovornosti papeževega poslanca kardinala St. Angelo in vsled prošnji srbskega vladarja zapustil dom v času, ko se začenja naša povest, na čelu velike vojske Budo, prekoračil Donavo in se pridružil svojemu hrabremu podkralju, slovitemu Ivanu Hunijadiju, transsilvanskemu vojvodi, porazil Turke v ljutem boju, osvobodil Bulgarijo in prodrl do vznožja gorovja Haemus, ki slovi dandanes pod imenom Balkan. Tukaj je čakal kristjane turški poveljnik Karambeg in sem je bil njemu na pomoč poslan Škenderbeg na čelu vojske janičarjev, in podložnih Epircev.

Ako bi navdajalo Škenderbega navadno častihlepje, bi sreča, kakor mu jo je snoval sultan Amurat, popolnoma izpolnila njegove najvišje želje. Turški sultan je določil za grškega princa eno svojih hčera in vrhovno poveljstvo nad vso svojo vojsko. Obsipal ga je z največjimi častmi in neizmernim bogastvom, in to po pra-

vici, ker brezprimerna hrabrost in nedosegljiva spretnost njegova je že priklopila nekoliko najlepših azijskih pokrajin turškemu cesarstvu. Zato bi bil lahko imel Škenderbeg mnogo večji vpliv nad Amuratom, kakor ga je imel katerikoli njegovih dvorjanikov. Toda Škenderbegovo srce se je malo oziralo na to laskavo naklonjenost. Njegova turška vzgoja ni mogla nikdar izbrisati iz njegovega spomina zavesti, da je Grk, in akoravno je bil vzgojen v moslemski veri, se je že v prvih časih svojega izobraževanja v vojaški službi skrivaj povrnil k veri svojih krščanskih očetov. V Amuratu je videi moralca svojih najdražjih sorodnikov in zatiralca svoje domovine; ker pa je bil miren po svojem značaju in hladnokrven vsled svoje razsodnosti, zato Skenderbeg ni nikdar izdal svojih tajnih čutil, dasi je že dolgo in resno razmišljal o vzvišeni svoji dolžnosti, kako osvoboditi svojo domovino.

Škenderbega so poslali na Grško, da uredi davek in pogodbe z grškimi knezi, in tukaj se je seznanil z mladim Nicejem; to znanje je kmalu dozorelo v prijateljstvo. Nicej je bil neizkušen človek; narava ga ni odmenila za delo. Mladi grški knez je posedal ob vodometu in sanjal o slavi minulih dni. Sredi svojih dvorjanikov je zavidal Leonido in bi rad tekmoval

s Temistoklejem. Strastno je ljubil starodavno književnost svoje domovine in je, kar je bilo redko v onih časih, raje imel Demostena in Lizijo nego Krizostoma in Gregorija, in rajše poslušal zборе grškega gledišča kakor himne grške cerkve. Čvrsta eneržija in plemenita preprostost Škenderbegovega značaja je poklicala mlademu knezu v spomin klasične junake, o katerih je tolikrat razmišljal.

Škenderbeg je Niceju, prvič v svojem življenju, zaupal mnogo skrivnosti svojega srca in mladi knez je ves razvnet poslušal navdušujoče besede. Pogosto sta se razgovarjala o usodi svoje domovine, vzpodbujala sta se po medsebojni iznajdljivosti in snovala načrte, kako jo osvoboditi, zaslužnjeno. Tedaj pa je bil Škenderbeg nenadoma poklican k armadi. Ločitev je bila težka. Čutila sta, da sta prijatelja in ločitev prijateljev, ki jih združuje isti duh, je vedno bridka. Škenderbeg je stopil na ladjo otožen, toda miren. Nicej se je vrnil žalosten in slabe volje v svojo palačo, kjer se je razljutil nad svojimi dvorjaniki; ko je bil pa sam, je pretakal celo solze.

III.

Trije tedni so pretekli, odkar sta se ločila Škenderbeg in Nicej. Škenderbeg je došel prvi na čelu deset tisoč mož do gore Haemus in se bližal turškemu taboru,

na prostrani in vzvišeni planoti, katero so na vseh straneh obdajali hribi, utrjeni in dobro zavarovani z janičarji. Epirci so se ustavili in pripravljali, da bi postavili svoje šotore, njihov poveljnik pa se je v spremstvu nekaj svojih častnikov podal nemudoma v šotor Karambegov.

Prihod Škenderbegov je vzbudil veliko veselje med vojaki, in ko je korakal skozi tabor, so klici turških vojakov oznanjali, kako zelo so se veselili, da jih popelje v boj poveljnik, ki je vedno zmagoval. Nasproti je prišla častna straža, ki jo je poslal Karambeg, da popelje Škenderbega do njega, in grški princ je kmalu potem stopil v šotor turškega generala in ga pozdravil. Po običajnem pozdravu je Karambeg namignil z roko in šotor je bil kmalu prazen; ostal je samo glavni tajnik Musa, Karamov ljubljeneec.

»O pravem času si prišel, Škenderbeg, da pomagaš pri uničenju krščanskih psov,« je rekel Karambeg. »Pijani svojih zmag so prišli predaleč. Že dvakrat so poskusili prodreti preko gorovja in vsakokrat so bili z velikimi izgubami primorani se umakniti. Prehodi so dobro zadelani s hlodi in skalami. Psom je upadel pogum; in mraz in glad jih morita. Naši ogleduhi pripovedujejo, da se nameravajo umakniti. Kakor hitro se to zgodi, moramo planiti nanje in jih uničiti.«

»Ali je Hunijad tudi pri armadi?« vpraša Škenderbeg.

»On je tukaj,« je odgovoril Karambeg, »osebno, ta pes vseh psov! Njegova glava, Škenderbeg, bi bila Amuratu lepo darilo za ramadam. To je glava, ki je vredna tri repe, mislim.«

Glavni tajnik Musa se je vzpričo tega dovtipa natihoma nasmejal, Škenderbeg se je nasmehnil.

»Ako se umaknejo, jih moramo na vsak način napasti,« je rekel Škenderbeg zamišljeno. »Prerokovalo se mi je, da se bova Hunijad in jaz kmalu srečala.«

»Da bi bilo prerokovanje le resnično!« vzklikne Karambeg. »Prav nič ne dvomim o tem. Hunijad je prihranjen za tebe, beg. Še bomo nosili glave pokoncu na dvoru, Škenderbeg. Ali si prejel kaka pisma zadnje čase?«

»Nekoliko nevažnih poročil.«

»In naju-se seveda nič ne omenja?«

»Ne, razun nekoliko pohvalnih besedi o tvojem pogumu in previdnosti.«

»Mi storimo, kar največ moremo. Naš presvitli oče ne pozabi svojih otrok in Isabeg je zelo hraber poveljnik.«

»Ali nisi čul, da pride semkaj?« je vprašal Karam.

»Ali si ti?« je odgovoril previdni Škenderbeg.

»Samo govorica se čuje,« je odvrnil Karam. »Ali meniš, da je v Adrijanopolju?«

»Morebiti; jaz prihajam iz Aten, kakor veš.«

»Da, da. Porazili jih bomo, Škenderbeg, uničili jih bomo!«

»Tudi jaz imam najboljšo upanje,« odvrne knez in vstane, da bi odšel.

»Sedaj pa moram k svojim vojakom. Poizvedeti moramo še več o gibanju kristjanov, predno se odločimo za napad. Najraje bi šel sam ogledovat. Kako daleč utegnejo biti?«

»Ni dovolj prostora, da bi se mogli postaviti v bojni red med njimi in gorami,« odgovori Karam.

»Dobro! Uspeh naj bo s pravoverniki! Ob jutranji zori bomo vedeli kaj več!«

IV.

Škenderbeg se je povrnil k svojim vojakom. Noč je bila zavladala in ognji so na vseh straneh goreli in se svetili. Bilo je jasno, a zelo mrzlo. Škenderbeg stopi v svoj šotor, se zavije v plašč iz sobolovine, zajezi svojega konja, odkloni vsako spremstvo in odjezi. Kmalu je na planem iz okrožja tabora. Nato obrne svojega konja proti najbolj divji soteski in oddirja z največjo hitrostjo. Pot je postala strma in

skalovita. Kamenje je oviralo njegovo ježo, toda njegov anatolski dirjavec ga je v presledkih še vedno urno nesel dalje in tekom treh ur je došel do vrha gore Hae-mus. Krasen mesec je razlival svojo svitlobo preko širnih bulgarskih planjav. Ob vznožju gorskega grebena so rdeči stražni ognji kazali lego krščanskega tabora.

Škenderbeg je z drzno hitrostjo jezdil navzdol proti taboru, njegov čas je bil dragocen. Pred polnočjo je došel do sprednjih sovražnikovih straž, ki so ga ustavile.

»Kedo prihaja?«

»Priatelj kristjanov.«

»Geslo?«

»Ga ne poznam; le mirno. Sam sem, vendar ne oborožen. Prihajam od daleč in prinašam velikemu Hunijadiju važnih novic; popelji me k poveljniku.«

»V tla naj se uderem, ako to storim,« je odgovoril stražnik, »predno ne vem, kedo in kaj si. Stoj na mestu, ako nočeš okusiti moči poljske kroglice,« je nadaljeval vojak.

»Priatelj, ti si bedak,« je rekel Škenderbeg, »toda čas je predrag, da bi se še dalje razgovarjal s teboj.« S temi besedami je turški poveljnik razjahal, prijel močnega vojaka in ga z največjo lahkoto vrgel preko svoje rame, mu zagrozil, da ga

takoj ubije, ako bi se ustavljal, ter ga pokrila s svojim plaščem in stopil v tabor.

Obrnil se je proti nekemu stražnemu ognju, okolu katerega se je gredo nekaj vojakov.

»Kdo prihaja?« je vprašala druga straža.

»Priatelj kristjanov,« je odgovoril Škenderbeg.

»Geslo?«

Škenderbeg se je obotavljal.

»Geslo, sicer sprožim,« je rekel vojak in vzdignil svoj samostrel.

»Most v Budi,« je hitro odgovoril prestrašeni jetnik pod Škenderbegovim plaščem.

»Zakaj nisi prej odgovoril,« je rekel eden izmed stražnikov.

»In zakaj nas varaš s spremenjenim glasom?« je rekel zopet drugi. »Le dalje in pusti šale na strani!«

Škenderbeg je korakal skozi vrsto šotorov; nekateri so bili razsvitljeni, v vseh pa je vladal mir. Naposled je srečal oprodo nekega poljskega viteza, ki se je vračal precej dobre volje iz vesele družine.

»Kdo si?« vpraša Škenderbeg.

»Oproda sem,« odgovori veseljak.

»Razumen človek, brez dvoma, ki gotovo doseže svojo srečo,« je odvrnil

Škenderbeg. »Vedeti moraš, da so se zgodile zelo važne stvari. Ko sem bil na straži, sem vjel človeka, ki ima povedati važne skrivnosti gospodu Hunijadiju. In sedaj ga nesem tja v njegov šotor. Ker pa je barbar velik, je skoro pretežak za mene. Pomagaj mi nesti ga v Hunijadov šotor in tvoja je cela nagrada in polovica slave.«

»Zelo vljuden mlad človek si,« je rekel oproda. »Zdi se mi, da poznam tvoj glas. Tvoje ime je, ako se ne motim Lesinski.«

»Sorodnik njegov. Iste prednike sva imela.«

»Sem si mislil. Jaz vedno poznam Lesinske po njihovem glasu. Rade volje ti pomagam pod pogoji, ki si jih navedel: vso nagrado in polovico slave. Težak barbar je to, ali ne? Vendar mu sedaj ne moremo prerezati vratu, sicer ne bi mogel ničesar izpovedati. Cela nagrada in polovica slave! Jutri postanem vitez!«

Kmalu so dospeli do šotora, in Škenderbeg izpusti svoje breme, ostavi jetnika pod varstvom svojega pomočnika in stopi v šotor ogrskega poveljnika.

V majhni sprednji sobi ga je ustavil častnik, ki ga je vprašal po njegovem namenu; Skenderbeg ponovi svojo željo, da bi brez izgubljanja časa rad videl ogrskega poveljnika zaradi zelo važnih zadev.

Častnik se je premišljal, nato pa je poklical nekoliko vojakov, pustil Škenderbega v njihovem varstvu, stopil za zaveso in odšel. Škenderbeg je slišal glasove, vendar ni mogel razločevati posameznih besedi. Častnik se je kmalu povrnil, ukazal vojakom razorožiti in preiskati Škenderbega in velel grškemu knezu, da mu sledi.

Vstopila sta v nizko, precej veliko sobo. Stene so bile pokrite s kožami. Po sobi je korakal mož srednje starosti in veličastne zunanjosti, zavit v plašč iz fine kožuhovine; bil je dolgih, rujavkastih las in s čepico iz rdečega žameta in hermelinovine na glavi, ter je narekoval navodila osebi, ki je klečala na tleh in pisala pri svitli luči bronaste svetilke. Njena svetloba se je razlivala po obrazu pisca. Škenderbeg je zagledal krasno žensko.

Ko je Škenderbeg vstopil, se je ozrla kviško. Njene velike temne oči so se vprle vanj. Njeni črni lasje so se valili v mnogobrojnih kodrih po ramah in na vsaki strani obraza, in so bili prepleteni z vrvicami, na katerih so bili nanizani veliki biseri. Široka čepica iz bele lisičine je pokrivala njeno še bolj belo čelo. Njen obraz je bil droban, toda izrazit, in nežna rdečica je zalivala njena lepa lica. Ko je Škenderbeg vstopil, se je ozrla kvišku bolj radovedna nego v zadregi.

Hunijad se ustavi in pozorno motri svojega obiskovalca. »Odkod prihajaš?« vpraša ogrski poveljnik.

»Iz turškega tabora,« se je oglasil odgovor.

»Kot odposlanec ali begunec?«

»Niti eno niti drugo.«

»Kaj pa potem?«

»Kot izpreobrnjenec.«

»Tvoje ime?«

»Gospod Hunijad,« je rekel Škenderbeg, »ono je samo za tvoja ušesa. Neoborožen sem in tudi ako bi bilo drugače, bi se prvi vitez kristjanov le malo bal. Po rodu in dostojanstvu sem enak tebi, in ako ne po slavi, mislim, da vsaj po časti. Moj čas je zelo dragocen. Ostati moram tukaj komaj toliko časa, da se moj konj oddahne. Odpusti svojega služabnika.«

Hunijad je tako ostro poglédal svojega obiskovalca, da bi pripravil v zadrego vsakega drugega človeka; Škenderbeg pa je mirno in brez strahu prenesel njegov pogled. »Pojdi, Stanislav,« je rekel vojvoda svojemu častniku. »Ta gospica, gospod,« je nadaljeval poveljnik, »je moja hči, pred katero nimam nobenih skrivnosti.«

Ko je častnik odšel, se je Škenderbeg globoko priklonil.

»Sedaj pa,« je rekel Hunijad, »k stvari. Kaj hočeš?«

»Jaz sem grški knez in prisiljen zaveznik moslemov. Z eno besedo, moj namen je dogovoriti se o načrtu, po katerem bi ti dosegel zmago, jaz pa svobodo.«

»S kom imam tedaj čast govoriti?« vpraša Hunijad.

»Moje ime, veliki Hunijad, ti morebiti ni popolnoma neznano: pravijo mi Škenderbeg.«

»Kaj, desna roka Amuratova, premagalec Karamanije, cvet turških vitezov? Ali imam v resnici tega vojaka pred seboj, ki mu ga ni enakega?« vzklikne Hunijad, poda svojemu gostu roko, odpaše svoj meč in ga poda knezu. »Iduna,« je nadaljeval Hunijad svoji hčeri, »sedaj vidiš Škenderbega.«

»Veliko je moje veselje,« je odgovorila Iduna, »ako prav razumem, smemo prištevati kneza Škendra med boritelje za križ.«

Škenderbeg je vzel svoj zlati križec in ga poljubil pred njo.

»Ta križ je bil moj tovariš in tolažnik dolgo vrsto let, gospica,« je rekel Škenderbeg. »Moja žalostna zgodovina ti je morda znana, Hunijad. Moj dozdevni gospodar ni do sedaj zahteval od mene, da bi vzdignil svoj meč proti svojim krščanskim bratom. Sedaj pa to zahteva in to me je napotilo, da sem nastopil pot, ki sem

jo že dolgo premišljeval. Karambeg, kateremu je znana tvoja zadrega, te napade v onem trenutku, ko se začneš umikati. Jaz bom poveljeval njegovo levo krilo. Kljub njegovi premoči in boljši poziciji se postavi v bojni red in pogumno počakaj njegovega napada. V primernem trenutku odpeljem jaz svoje čete in pohitim s svojimi Epirci v svojo domovino in takoj razvijem zastavo neodvisnosti. Drzen korak je to, toda s pogumnimi je sreča. Pomagati moramo drug drugemu. Zaman je, ako sam začnem boj, ki zahteva v najugodnejših okoliščinah največjega poguma, previdnosti in vztrajnosti. Ako pa da sta ti in kralj Ladislav opravila Amuratovim vojskam v Bulgariji, nisem brez upanja na konečni uspeh, posebno ker me navdušujejo in vzpodbujajo največje koristi človeštva in se borim v istem času za svojega Boga, za svojo domovino in za svojo zakonito krono.«

»Hrabri knez, jaz te zagotavljam svoje zvestobe,« je rekel Hunijad, stopil naprej in ga prijel za roko, »in dokler bosta živela Hunijad in Škenderbeg, ne bosta odnehala, dokler nista dosegla svojega velikega in svetega namena.«

»To je svečana zveza,« je rekel Škenderbeg, »bolj sveta kakor bi bila, ako bi jo napisali vsi učenjaki sveta. Gospica Iduna, moli za naju!«

»Jaz vedno molim za krščanske boritelje,« je odgovorila Hunijadova hči. In vstala je in široki plašč, v katerega je bila zavita, je padel z nje.

»Plemeniti Škenderbeg, ta rožni venec je od svetega groba,« je nadaljevala Iduna; »nosi ga v spomin na našega Odrešenika, ki je umrl za naše grehe.«

Škenderbeg je iztegnil svojo roko in se dotaknil njene nežne roke, ko je prijel rožni venec; pritisnil ga je na svoje ustnice in si ga obesil okolu vratu.

»Veliki Hunijad,« je rekel grški knez, »onstran gora moram biti, predno zasije dan. Dovolj mi, da te prosim, da bi jutri čuli, da se kristjani umikajo.«

»Naj bode tako,« je rekel Oger po kratkem premisleku, »in jutrašnje solnce naj prinese krščanstvu lepših dni!« S temi besedami se je končal kratki in izvanredni obisk Škenderbega pri krščanskem poveljniku.

V.

Vest, da so kristjani podrli svoj tabor in se začeli umikati, je kmalu dospela do Karambega, ki je nemudoma poklical Škenderbega, da se posvetujeta o potrebnih odredbah. Poveljnika sta bila istih misli, da je treba takoj zasledovati sovražnika, in kmalu se je ob pobočju zelenega,

divjega Haema vsipala ona lahka konjica, ki je bila morebiti še bolj usodepolna sila turške armade kakor sloviti janičarji. Krožili so okoli zadnjih straž umikajočih se kristjanov, napadali omahujoče, lovili neoprezne. Nemogoče je bilo ustavljati se njihovim nenadnim in silnim napadom. Ko je bilo Hunijadu, ki se je v spremstvu izbranih vitezov sam podal k zadnjim stražam, neprestanih napadov dovolj, je dal povelje, da se vojska ustavi in ponudi bitko.

Njihovi zasledovalci so se takoj umaknili, se polagoma razdelili na dva oddelka in čakali prihoda bližajoče se turške vojske. Moslimi so prihajali v polnem bojnem redu in z zaupljivim pogumom, ki jih je navdajal vzpričo gotove zmage. Od daleč je bilo videti Škenderbega, ki je jezdil v svojem škrlatastem plašču na svojem vrancu in vihtel svoj svitli scimeter.

Janičarji so z velikim vpitjem prvi napadli. Krščanski vitezi so sprejeli Turke s svojimi sulicami. Toda onega jutra se je zlomila marsikatera plemenita sulica in marsikateri drzen jezdec in krasen bojni konj se je zvalil v prah pred napadom nepremagljivega števila silnih napadovalcev. Povsodi so žvižgale kroglice in puščice po zraku.

Izkušeni Hunijad je z napetostjo pričakoval razvoj turške vojske. Z ozirom na

prostor je prišel doslej le en del obeh vojsk do boja in Škenderbeg je stal še vedno na strani. Sedaj pa, ko je boj vsak hip hujše divjal in je bilo očito, da mora priti glavna moč obeh vojsk do boja, je Hunijad s strašno napetostjo čakal, ali bo grški knez hotel ali celo mogel izvršiti svoj načrt. Krščanski junak je vedel, da se brez njega konča boj s porazom križa.

Škenderbeg je z enako napetostjo opazoval razvoj stvari. Karambeg ga je že večkrat pozval, da poseže s svojimi Epirci v boj. Škenderbeg je obljubil priti; vendar je že minula cela ura, ne da bi spremenil svoje povelje. Naposled je poslal turški poveljnik bolj začuden kakor razjarjen svojega glavnega tajnika Muso, da sporoči tovarišu njegovo povelje, da zve za njegovo mnenje in si pojasni njegovo postopanje. Glavni tajnik Karambega je bil preveč premeten dvorjanik, da bi kazal svoja čutila in je izvršil svoje naročilo tako, da se je zdelo, kakor da bi prišel prosit sveta in ne sporočit ukora.

»Tvoj gospodar je moder človek, Musa,« je odgovoril Škenderbeg, »toda celo Karambeg se lahko moti. On misli, da se bitka ne more dobiti s tem, da se postaja pod senčnatim drevjem. No, jaz sem drugih misli kakor on, in jaz celo upam, da zmagam danes s takim postopanjem. Vendar je sedaj gotovo čas, da začnemo.

Smehljaš se v izpodbudo, dobri Musa. Jurij, Demetrij, storita svojo dolžnost!«

Pri teh besedah sta stopila k nesrečnemu tajniku dva krepka Epirca, ga prijela, zvezala in ga posadila na konja pred enega svojih tovarišev.

»Sedaj mi pa sledite vsi, ki ljubite svojo domovino!« zakliče Škender. In s temi besedami je na čelu pet tisoč konjиков v naglem diru zapustil bojišče.

VI.

Z neverjetno hitrostjo so jezdili Škender in njegovi konjiki preko rumelijskih planjav, in se niso, razun kratkih odmorov počitka, ustavili prej, dokler niso dospeli do gorate krajine Epira; bili so petdeset milj daleč od njegovega glavnega mesta Kroje. Predno je stopil Škender na zemljo kraljestva svojih očetov, je ukazal svoji straži pripeljati predenj Karambegovega glavnega tajnika. In pripeljali so obupanega Muso, ki je bil napol mrtev vsled naporov, trpljenja in groze.

»Le pogum, častiti Musa!« je rekel Škender. »Naporno smo jezdili, vendar sedaj upam, da dobimo z božjo pomočjo v kratkem dobra bivališča. V bližini se nahaja mesto, ki ga imenujejo Kroja, in v katerem bi sinu mojega očeta ne bilo treba prositi vstopa, kakor nekateri pravijo.

Nič zato. Meni se zdi, častiti Musa, da si ti edini človek v naši družbi, ki zna podpisati svoje ime. Pojdi torej in napiši mi za guvernerja tega mesta povelje, ki naj bo podpisano od Karambega; v tem pismu se mu naroča, da izroči mesto hrabremu bojevniku polumeseca, Škenderbegu; ako se to zgodi, boš v prihodnje jezdil tako, kakor je bolj primerno tajniku.

Častiti Musa se je priklonil do tal, vzел iz svojega pasu svoje pisalno orodje, napisal zaželeno povelje in ga izročil Škendru; ta je pogledal napis in ga utaknil v svoj telovnik.

»Jaz odidem z nekaterimi prijatelji nemudoma proti Kroji,« je rekel Skender, »vi pa, moji pogumni tovariši, pojdite za menoj v razdeljenih skupinah in po raznih potih. Jutri se pa v pozni noči zberite vsi pred vrati mesta Kroje.«

S temi besedami se je Škender poslovil od svojih čet in odjezdil s svojimi spremljevalci. Kmalu so prekoračili gorovje in stopili na rodovitno ravnino Epira.

Ob solnčnem vzhodu so zagledali Škender in njegovi prijatelji lepo mesto, ki se je svetilo na drugem koncu ravnine. Obdano je bilo z visokim zidovjem s štirioglatimi stolpi ob straneh in sezidano na majhni višini; bil je veličasten pogled. Za njim se je vzdigovalo visoko slikovito go-

rovje, čegar najvišji vrhovi so bili pokriti s snegom. Na eni strani mesta se je razprostiralo lepo jezero kakor srebrno polje, na zelenem pobočju bližnjih gor pa so se svetile bele hiše.

»Tam leži Kroja!« vzklikne Škender. »Naši očetje so si znali izbrati svoje bivališče, tovariši. Videti hočemo, ali so trčili svoj čas in svoje zaklade za tujce ali za svoje lastne potomce.« Pri teh besedah so vzpodbodli svoje konje in kmalu dospeli do mesta.

Mesto je obdajala lepa pokrajina žitnega polja in sadnega drevja. Nad cesto so visele veje košatih dreves. Na vejah so žvrgolele ptice. Bilo je veselo, krasno jutro. Škender je utrgal oljkino vejico, ko je jezdil mimo. »Dragi prijatelji,« je rekel in se ozrl z navduševalnim nasmehom naokoli, »vzemimo našo prvo žetev!« In nato je vsakdo hitro iztegnil roko, vzel vejico in jo po vzgledu svojega poveljnika vtaknil za svojo čepico.

Kmalu so dospeli do vrat mesta Kroje, kjer se je nahajala močna posadka, in Škender je jezdil v spremstvu svojih jezdecev naravnost proti gradu.

Ko je stopil raz konja, so ga peljali v guvernerjev stan, kjer je stari paša sprejel premagalca Karamanije z vso spoštljivostjo, kakor je pristojala tako slovite-

mu bojevniku polumeseca. Po običajnih pozdravih gostoljubnosti mu je Škender vljudno izročil povelje, da izroči ta grad njemu. Stari paša se je z orientalsko ponižnostjo udal v svojo usodo in izročil Škendru ključe mesta in citadele ter ga prosil, da sme nemudoma zapustiti prizorišče svojega poveljevanja.

Ko je Škender zapustil citadelo, se je podal v mesto in popoldne nadzoroval na velikem trgu turško vojsko. Ker je bivši guverner želel še istega dne zapustiti Krojo, je Škender odredil, da ga spremlja velik del posadke kot častna straža in se povrne naslednjega jutra zopet v mesto. Ostale vojake je razdelil po raznih delih mesta, mestna vrata pa je izročil straži svojih lastnih tovarišev.

O polnoči so dospeli Epirci zvesti svojemu povelju in se združili pod mestnim ozidjem; ko so dali dogovorjeno znamenje, so se jim odprla vrata. Močna četa se je podala takoj v citadelo in se jo je polastila. Ostali so pod vodstvom določenih vodij, obkolili Turke v njihovih bivališčih. In naenkrat je nastal v velikem mestu tak hrup in vrišč, da so prebivalci prestrašeni planili iz spanja in se spogledovali. V trenutku so se pred vsako hišo zasvetile baklje in postalo je svitlo kakor ob belem dnevu. Čete oboroženih mož so hodile po ulicah; vihteli so scimeterje in

jatagane in klicali: »Križ! Križ! Svoboda! Grška! Škender in Epir!«

Meščani so po govorici in obleki spoznali svoje rojake. Škendrovo ime je vplivalo kakor čar. Niso se ustavljali, da bi popraševali. Neka čudna slutnja jih je na mah prepričala, da se je ta veliki človek po milosti nebes zopet povrnil k veri in v deželo svojih očetov. In tako je vsak meščan pograbil najbližje orožje in z rodoljubnim navdušenjem planil na ulico in klical: »Križ! Križ! Svoboda! Grška! Škender in Epir!« Da, celo ženske so se otresle bojazljivosti in so vzpodbujale in navduševale svoje gospodarje. Nosile so jim orožje, držale baklje, jih pošiljale od doma z obljubami, molitvami in prošnjami; otroci so se oprijemali njihove obleke in navdušeno ponavljali besede, katerih niso mogli razumeti.

Turki so se bojevali z obupanostjo ljudi, ki čutijo, da so izdani in morajo umreti. Male in osamljene čete so Epirci kmalu vse pobili, vse z mrzlim jeklom, kajti v onih časih še niso uporabljali strašnih iznajdb modernega vojskovanja, četudi so bile nekatere že znane. Na gradu so se pač nahajali topovi, toda večina vojakov je zaupala svojim zakrivljenim sabljam in svojim nezmotljivim kopjem. Glavni oddelek turške posadke je imel svoje bivališče v neki stari nadškofovski palači,

ki se je nahajala sredi mesta na malo vzvišenem in odprtem prostoru ter je bila zgrajena iz neobdelanega kamena. Tukaj so se branili Turki z največjo obupanostjo, četudi so bili obkoljeni od vseh strani, in rabili svoje samostrele s strašnim uspehom; ko je bilo celo mesto osvojeno, je prišel semkaj tudi Škender, da izpopolni svojo zmago.

Grki so skušali udreti glavna vrata palače, toda vrata so bila tako močna, da so se ustavljala njihovim največjim naporom, in puščice oblegancev so jih primorale, da so se umaknili. Škender je ukazal pripeljati iz grada dva topova in ž njima razstreliti vrata. Dalje je odredil, da so nanesli pred poslopje velikanske kupe vlažnega dračja, da se zažge, tako da bi obleganci vsled dima ne mogli meriti. Navdušenje ljudstva je bilo toliko, da so topi kmalu streljali proti palači in uspeh tega streljanja se je kmalu pokazal. Masivna vrata so se vdala in se po nekoliko udarcih z oblegovalnim ovnom porušila. Skozi odprtino so planili Turki, katere je sprejela ploha grškega ognja, tako, da so se morali med groznim vpitjem umakniti. Nekateri so skušali uteči skozi okna; take so pobili s sulicami ali meči; drugi so se pokazali na ravni strehi in vili roke. Naenkrat se je raznesel glas, da palača gori. Visok belomodrikast plamen je švignil iz

oblakov dima in kmalu je bilo celo ozadje poslopja obdano od švigajočih jezikov rdečih plamenov. Sredi kričanja in vpitja in vriskanja in molitev in kletev se je z velikanskim treskom udrla streha palače. To je povzročilo med oblegovalci za trenutek strašno tišino; toda v naslednjem trenutku so se zopet zbudili iz svoje čudne nedelavnosti, planili naprej, skočili v kadeče se razvaline, dovršili svojo zmago in dosegli svojo svobodo.

VII.

Ko je napočilo jutro, je razposlal Škender klicarje po celem Epiru, ki so oznanjali, da je padla Kroja in glas, da je razvil v svoji stari deželi zastavo neodvisnosti. Poslal je tudi zanesljive sele do kneza Niceja v Atene in do velikega Hunijada. Ljudstvo je bilo v celem Epiru vzpričo te velike in nepričakovane novice tako navdušeno, da se je v celi deželi nenkrat vzdignilo in pobijalo Turke, samo mesta so ostala podložna Amuratu, ker so bile po mestih močne sultanove posadke.

Sedaj je bilo Škendru pred vsem na tem, da se brez izgube časa iznebi teh posadk, tako, da bi Amuratova vojska, o kateri je vedel, da jo pošlje nad njega, ne imela nobene druge opore kakor svojo lastno moč in da bi mogel vso svojo po-

zornost obračati samo na to, da jo uniči. Kakor hitro se je njegova vojska odpočila in je pridobil novih vojakov — kar vsled splošne navdušenosti ni vzelo mnogo časa — je odrinil Škender na čelu dvanajst tisoč mož iz Kroje in odkorakal proti močno utrjenemu mestu Petrela; na polovici pota je srečal ostanek krojske posadke, ki se je vračal domov in ki se mu je podal na milost in nemilost. Mesto Petrela se je nahajalo samo dan hoda od Kroje in ko je Škender došel tja, je prosil guvernerja za kratek pogovor; pri tem je znal tako dobro pripovedovati, kako je Hunijad nedavno pobil Turke in da je Amuratu nemogoče priti mu na pomoč, da mu je turški poveljnik izročil mesto in zapustil s svojimi četami deželo, in to tem bolj, ker je Škender zagrozil z bojem brez milosti, ako se ne poda pod temi ugodnimi pogoji. In tako se je zgodilo, da je bila Škendrova pot po Epiru vsled njegove drznosti in premetenosti bolj podobna zmagoslavnemu nego bojnemu pohodu. Turške posadke so se bale usode svojih tovarišev v glavnem mestu in brez izjeme posnemale postopanje svojih tovarišev v Petreli. Predno je potekel mesec, se je Škender povrnil v Epir, potem ko je osvobodil celo deželo moslemskega jarnia.

Do sedaj ni čul Škender ničesar niti o Hunijadu niti o Niceju. Zaradi tega je pri

povratku v mesto z velikim veseljem izvedel, da je prišel atenski knez prejšnji večer v Krojo in da se je tudi sel iz ogrskega tabora povrnil. Navdušeno je narod pozdravljal Škenderbega, ko je zopet stopal proti krojski citadeli. Nicej ga je sprejel pri vratih. Škender je skočil raz konja in objel svojega prijatelja. Nato sta se podala spremljana od svojih v trdnjasko palačo.

»Dragi prijatelj,« je rekel Škender, ko sta bila zopet sama, »kakor vidiš, sva prav imela, da nisva obupala. Komaj dva meseca sta pretekla, odkar sva se ločila brez upanja, ali le s slabimi nadami, sedaj sino pa na najboljši poti, da dosežemo vse, kar le moremo poželeti. Epir je svoboden!«

»Prišel sem, da se udeležim njegovega osvobojenja,« je rekel Nicej in se nasmejal, »toda Škender je drugi Cezar«.

»Še mnogo prilike boš imel, Nicej, veruj mi, da pokažeš svoj pogum in svoje rodoljubje,« je odgovoril Škender. »Amurat ne bo nikoli pripustil, da bi se cela stvar tako mirno končala. Tega boja nisem začel brez zavesti, da bode treba posebnega poguma in železne vztrajnosti. Zadovoljen bodem, ako morem svojim rojakom zapustiti svobodo kot dedščino. Sicer se odrekam vsakemu veselju, ki ga daje življenje, razven zavesti, da sem vršil plemenito dolžnost. Slišal sem, da

me čaka tukaj sel velikega Hunijadija. Ako se ta branik krščanstva ne vzdrži v svojih sedanjih pozicijah, je naše upanje na končni uspeh majhno. S pomočjo njegovih vednih napadov v Bulgariji se nam morebiti posreči, da se naš boj ugodno konča. Ti se včasih smejiš mojemu zaupljivemu značaju, Nicej. Da povem resnico, jaz sem bolj miren kakor zaupljiv in si nisem bil nikdar bolj svest svoje moči in svojega nasprotnika kakor sedaj, ko se zdi, da sem ga porazil. Čuj! Ljudstvo vriska. Jaz ljubim narod, ki ga vedno navdajajo plemenita in velikodušna čutila. Ljudstvo vriška, kakor da je na novo našlo svojo domovino. Oh, kako malo vedo, koliko bodo morali še trpetizato. Ne, ne bodi žalosten; velike stvari smo dovršili in bomo še večje. Kedo čaka tam zunaj? Demetrij! Pokliči sela gospoda Hunijada!»

In pripeljali so predenj Epirca, ki je nosil svilnat zavitek, ter ga izročil Škenderbegu. Sel se je spoštljivo dotaknil poveljnikove roke, jo poljubil in nato odšel. Škender je odstranil pečat in izvlekel iz svilenega zavoja pismo.

»Tako! To je dobro!« vzklikne knez živahno, ko je hitro preletel pismo. »Velika, popolna zmaga, kakor sem upal in pričakoval. Sam Karambeg je vjet, in blago, zastave, veliki topovi, zaklad. Hrabri vojak križa! Tvoje izvrstno dovršeno giba-

nje! Ha! Kaj pa je to?» je vzkliknil Škender in prebledel; ustnice so se mu tresle in oko mu je postalo motno. Stopil je k obočkanemu oknu. Njegov tovariš, ki je mislil, da čita, ga ni motil.

»Ubogi, ubogi Hunijad!« je konečno vzkliknil Škender in zmajal z glavo.

»Kaj pa je?» je vprašal Nicej hitro.

»Najhujše kar se je moglo zgoditi v celi vojski!« odvrne Škender. »Pozabiti moramo te stvari, pozabiti Epir! Oni ni rodoljub, ki more samo eno misel posvetiti drugim namenom. In vendar, tako mlada, tako krasna, tako oblagodarjena, tako vredna junaka! Ko sem jo videl ob strani njenega velikega očeta, ko je delila ž njim njegove napore, sodelovala pri njegovih posvetovanjih, skrbela za njegove potrebe, se mi zdi, da sem gledal angela!«

»Nehaj, nehaj za Božjo voljo, Škender!« vzklikne Nicej ginjeno. »Kaj pomeni vse to? Vendar ni, vendar ni, Iduna —«

»Njo imam v mislih.«

»Mrtva?« vpraša Nicej in plane k svojemu tovarišu.

»Hujše, mnogo hujše!«

»Nebeški Oče!« zakriči mladi knez skoro blazno. »Povej mi vse! Povej mi vse! Ta negotovost mi jemlje razum. Škender, ti ne veš, kaj je meni ta ženska, edini cilj mojega življenja! Govori, prijatelj, govori! Rotim te, kje je Iduna?«

»Turki so jo vjeli!«

»Iduno Turki vjeli! Tega ne verujem! Čemu nosimo meče? Kje so vitezi? Iduna v turški sužnosti! To ni res! To ne more biti. Škender, ti si strahopetec! Vsi ste strahopetci! V turški sužnosti! Iduna! Kaj, roža krščanstva je bila ugrabljena od takega psa, kakor je Amurat? Zdravstvuj, Epir! Z Bogom, klasične Atene! Z Bogom, jasna polja Grške in sanje, lepe sanje, ki so jih delale še jasnejša. Solnce mojega veselja in upanja je zašlo, in sicer zatonilo za vedno!«

Nicej si je pulil lase, trgal obleko, se vrgel na tla in zakril svoj obraz v oblačilo.

Škender je hodil nemirnih korakov in zamišljen po sobi gori in doli in pomirjeval atenskega kneza.

»Zaman je, Škender, zaman!« je rekel Nicej. »Želim si umreti!«

»Ako bi bil jaz ljubimec,« reče Škender, »ki se mu daje prednost pred drugimi, bi pač ne smatral smrti kot svojo dolžnost, razun ako bi moja žrtev rešila mojo drago.«

»Ha!« vzklikne Nicej in plane pokonci. »Torej misliš, da jo je mogoče rešiti?«

»Ako je živa, je vjetnica v adrijanopeljskem seraju. Ti ravno tako lahko sam

presodiš, kakor jaz, da bi bilo treba mnogo truda. Brez dvoma je stvar težavna, vendar pa taka, kakor se mi zdi, da se je krščanski vitez ne sme ustrašiti!«

»Na konje!« zavpije Nicej, »na konje. — In vendar, kaj morem storiti? Ako bi se nahajala na kateremkoli drugem prostoru, bi jo mogli rešiti s silo, toda v osrčju njihovega cesarstva, to je nemogoče. Ali ni nobene odkupnine, ki bi mogla mikati Turka?«

»Odkupnina za sedaj nima nobenega pomena. Hunijad je že obljubil, da vrne Karambega in vse ostale odlične vjetnike in glavne trofeje, toda Amurat noče slišati o nobenih pogojih! Resnica je, da ugaja Iduna enemu njegovih sinov, mlademu Mohamedu.«

»Sveta Devica! Ali nimaš nobenega usmiljenja s to krščansko deklico?« vzdihne Nicej. »Mladi Mohamed! Ali naj ta ničvredni nevernik — oh! Škender, dragi Škender, ti, ki si tako moder in tako pogumen, ti, ki znaš vse zamisliti in se drzneš vse storiti, pomagaj mi, pomagaj mi; na kolenih te prosim, vzemi celo stvar v roke, in radi vsega, kar ljubiš in spoštuješ, radi svoje vere, svoje domovine in morebiti svojega prijatelja, daj, da pohiti tvoj duh liki svečan angel, da osvobodi ljubeznjivo Iduno in jo reši, reši!«

»Podobne misli so mi šinile v glavo, ko sem prvokrat spregovoril o tem,« je odvrnil Škender. »To je naloga, ki mnogo bolje pristoja knezom, kakor deške solze, raztrgano oblačilo in razmršeni lasje. Pojdi, Nicej, boriti se bo treba z mogočno usodo. Bodimo trdi, kakor usoda sama!«

VIII.

Škender je takoj po svojem pogovoru z Nicejem poklical v grad nekoliko najuglednejših krojskih meščanov, jim predložil svoje načrte glede uprave Epira ter jim naznanil, da mora nemudoma odpotovati za nekoliko časa. In istega večera še pred mesečnim vzhodom sta on in atenski knez zapustila mesto ter odrinila v smeri proti Adrijanoplju. Potovala sta zelo hitro, ustavila sta se le v majhnem mestu ob meji, kjer je kupil Škender v bazarju obleko armenskega zdravnika. Nemogoče ga je bilo spoznati v njegovi temni obleki in veliki okrogli čepici iz črne volne, dal si je tudi popolnoma obriti brado. Nicej se je oblekel kot njegov siužabnik; njegovo oblačilo je bilo iz surovega rdečega blaga in se je tesno oprijemalo života; na glavi je nosil rdečo čepico z dolgim modrim čopom. Nosil je veliko vrečo z zdravili, zdravniškim orodjem in nekaj knjig. Kakor hitro so se naslednjega jutra mest-

na vrata odprla, sta se preoblečena podala na pot; Škender je jezdil na majhni muhi, Nicej pa na velikem oslu; napotila sta se proti prelazu čez gorski odrastek Balkana, ki loči Epir od Rumelije.

»Ko sem poslednjikrat jezdil na te gore, sem jezdil tako urno, da je mojemu konju, ki je bil najboljši dirjalec v celi Aziji, zmanjkalo sape,« je rekel Škender; »upam, da bode današnja pot toliko bolj mirna.«

»Gotovo! Brez dvoma pa jaz bolje jezdim kakor ti,« je rekel Nicej. »Upam pa, da bomo nazaj hitreje jezdili.«

»Kako je to, Nicej,« je rekel Škender, »da mi nisi nikdar omenil Iduninega imena, ko sva bila v Atenah. Ko sem nenadoma obiskal Hunijada, pač nisem mislil, da bom govoril s tako lepo gospico. To je ženska redkih lastnosti!«

»Meni je bilo ravno tako malo znano, da se nahaja v taboru, kakor tebi,« je odvrnil atenski knez; »sicer pa je resnica, da se je pojavilo med nama nekaj ovir, katere pa čas, kakor upam, kmalu odpravi.« S temi besedami je Nicej vzpodbodel svojega osla in udaril s svojo palico po ptici, ki je sedela na veji bližnjega drevesa. Škender se ni več dotaknil stvari, o kateri se je videlo, da njegov spremljevalec nerad govori. Njuna pot je bila dolga. Pod noč sta dospela do vrha, in

ker je bila pot navzdol težavna, sta bila primorana počakati do jutranjega svita.

Zjutraj sta imela veličasten razgled na bogate rumelijske planjave; videla sta daleč pred seboj veliko mesto Adrijanopelj s kupolami in minareti, ki so se lesketale v solncu. Ta krasni razgled jima je naenkrat poživil vso eneržijo. Spoznala sta, da je prišel sedaj čas nevarnostij in usodepolnih dogodkov. Vzpodbodla sta svoji živali in sta v jutro naslednjega dne dospela do mestnih vrat. Ker sta dobro poznala turške navade, sta kmalu zadobila vstop, dasi bi bil Nicej vsled svoje razburjenosti in nepotrpežljivosti tudi to skoro onemogočil. Podala sta se v nek karavan-seraj, ki je bil na dobrem glasu in se nahajal blizu seraja. Najela sta si sobo in novi armenski zdravnik je obiskal v spremstvu svojega služabnika nekoliko kavarn v bližini, kjer je sporočal, da je zdravnik, ki se je naselil v mestu in ki želi bolnikom mnogo koristiti.

Ko je Škender tipal žile, preiskoval jezike in delil zdravila in amulete, je z zanimanjem in veseljem poslušal razgovore, katerih junak je bil pogostokrat on sam. Spoznal je, da so bili Turki še vedno pobiti in potrti vsled njegove drznosti in njegovih uspehov. Še vedno so se čudili in so bili bolj prepadeni in osupli kakor razjarjeni. Politiki kavaren, ki so bili večino-

ma janičarji, so glasno mrmrali. Amuratova priljubljenost je ginila vzpričo Hunijadovih zmag in Škenderbegove vstaje.

»Alah pa je v enih ozirih vseeno bil na strani pravovernih,« je odvrnil Škender, »na svojih potovanjih sem čul, da ste vjeli veliko kneginjo gjavrov!«

»Bog je velik!« je rekel nek postaren Turek z dolgo belo brado. »Hakim čestita pravovernim, ker so vjeli žensko!«

»Ne samo radi tega,« je odvrnil Škender, »čul sem, da je ta ženska kneginja. V tem slučaju bodo uporniki zanjo plačali vsako odkupnino in s tem, da izpuste to lepo gjavrsko žensko, osvobode mnogo pravovernih.«

»Mashalah!« je dejal drug star Turek in srebal svojo kavo. »Hakim govori modro.«

»Grom in strela!« je vzkliknil nek mlad janičar zelo razsrjen. »To je ravno, kar me dela uprav divjega proti Amuratu. Ali ni ta kneginja hči onega preklicanega gjavra, onega psa vseh psov, onega Hunijada? In ali ni on ponudil za njeno odkupnino našega hrabrega Karambega samega in njegove izbrane vojake? In ali ni Amurat ponudbe odklonil? In zakaj? Ker se je eden njegovih sinov, Mohamed, zagledal v eno gjavrskih žensk, in postal izdajavec, mesto da bi se bojeval proti njim. Pah! Grom in strela! Ako bi sedaj

gjavri marširali proti mestu, jaz se ne bi šel bojevat. In o tem naj kdo pove kadiju, ako se upa; nas je več kot deset tisoč in vsi smo prisegli, da se ne bomo bojevali za gjavre ali one, ki gjavre ljubijo.«

»Ako imaš mene v mislih, Ali, da bi šel h kadiju,« ie rekel glavni Mohamedov evnuh, ki je stal poleg, »ti povem, da nisem jaz nikak raznašalec novic in ne storim nikdar kaj tako nemožatega. Mladi princ lahko premaga gjavre brez pomoči onih, ki kriče po kavarnah, ki pa molče v boju. Sicer ste pa lahko brez skrbi, kajti frankovska kneginja, o kateri govorite, hira od dneva do dneva, in bo kmalu umrla. Sultan je ponudil sto mošenj zlata vsakemu, ki jo ozdravi. Toda Hasnadar ne bo nikdar štel zlata, ali ga pa jaz podvojim.«

»Poskusi svojo srečo, Hakim,« je dejalo nekaj postajačev Škendru.

»Alah je udaril frankovsko princezijo,« ie rekel stari Turek z belo brado.

»Udaril bo tudi vse gjavre,« je rekel njegov tovariš in srebal svojo kavo. »Tako stoji pisano.«

»No, jaz ne slišim rad o sužnjah, ki ginevajo,« je rekel mlad janičar bolj mirno, »posebno ako so mlade. Amurat bi jo moral vrniti za ponujeno odkupnino ali pa jo dati enemu svojih častnikov ali kakemu drugemu mlademu vojaku, ki se je posebno odlikoval.« In s temi besedami je mladi

janičar vrgel svoj pijaster, zavihal svoje brke in odšel iz kavarne.

»Ko smo bili mi mladi,« je dejal stari Turek z belo brado svojemu tovarišu in zmajal z glavo, »ko smo bili mi mladi —«

»Smo osvojili Anatolijo in nismo nikdar odprli svojih ust,« mu je segel v besedo tovariš.

»Jaz nisem nikdar izrekel svojega mnenja, dokler nisem bil šestdeset let star,« je rekel stari Turek.

»Ni čuda, da premaga Hunijad vse, kar mu pride na pot,« je rekel njegov tovariš.

»In ta vražji Škenderbeg,« je dejal starec.

Glavni evnuh je izpil svojo čašo kave in odšel. Armenski zdravnik je šel za njim.

IX.

Glavni evnuh je zavil na neko pokopališče, skozi katero je držala s cipresami obsajena pot proti seraju. Armenski zdravnik je še! v spremstvu svojega služabnika za njim.

»Plemeniti gospod!« je rekel armenski zdravnik, »ali smem za trenutek motiti vašo pozornost?«

»Častiti Hakim, ali si ti?« je odvrnil evnuh in se obrnil z vzpodbujujočim uljudnim nasmehom. »Kaj pa bi rad?«

»Govoril bi rad z vami o važnih zadevah,« je rekel zdravnik.

Evnuh se je malomarno vsedel na bogato okrašen nagrobni spominek, ponosno prekrižal svoje noge, poravnal krasni smaragd, ki se je lesketal na njegovem prstu in velel Hakimu, da govori z njim brez vseh ovinkov.

»Jaz sem zdravnik,« je dejal Armenec.

Evnuh je prikimal.

»In jaz sem čul vašo visokost, ko je v kavarni omenila, da je naš prevzvvišeni gospod, sultan, ponudi! bogato nagrado onemu, ki bi mogel ozdraviti eno najljubših njegovih vjetnic.«

»Nič manj kakor sto mošenj zlata,« je odvrnil evnuh. »Nagrada je primerna temu kritičnemu slučaju. Veruj mi, častiti gospod, da ni mnogo upanja.«

»S pomočjo človeških sredstev,« je odvrnil Armenec; »jaz pa imam talisman s čarobno močjo, kateremu se ne more ustavljati nobena bolezen. Rad bi poskusil njegovo moč.«

»To ni prvi talisman, ki nam je bil na ponudbo, častiti zdravnik,« je rekel evnuh in se neverno nasmejal.

»Toda prvi, ki se vam ponudi pod takimi pogoji,« je rekel Armenec. »Dovolite, da jaz zdravim vjetnico, in od sto mošenj

zlata je polovica vaših. Da! Tako zelo sem prepričan o uspehu. da mislim, da ga ne pripravljam v nevarnost, ako vas dejanjski zagotovim, da je polovica nagrade vaše.« In s temi besedami je vzel Armenec s svoje roke dragocen prstan in ga je z vso vpljudnostjo poklonih evnuhu. Z občudovanjem ga je ogledoval in ga zadovoljno nataknil na prst. »Jaz ne potrebujem nobene vzpodbude, da pospešujem koristi znanosti in namene dobrodelnosti,« je rekel evnuh dobrohotno. »Ta kamen je v resnici krasen in jaz ga z veseljem obdržim kot spominek na duhovitega tujca, ki ga spoštujem. Govoril si nekaj o talismanu. Ali v resnici tako misliš? Nikakor ne dvomim, da se ti dovoli poskusiti tvojo umetnost. Toda princ Mohamed je ravno tako silen človek, kadar je razočaran ali nevoljen, kakor je velikodušen, ako se mu stori usluga. Ako ozdraviš to krščansko vjetnico, gotovo dobimo obljubljene denarje, ako se ti pa ne posreči, bo tvoja glava prav gotovo odletela doli v okop, ki obdaja seraj, in s tvojo tudi moja.«

»Veleplemeniti gospod,« je rekel zdravnik, »jaz sem pripravljen narediti poskus pod pravkar omenjenimi pogoji. Uspeh je popolnoma zagotovljen, tako da mora bolnica, ako je še živa, s pomočjo tega zdravila hitro okrevati. Verujte mi, ako bi bili priča mojih ozdravljenj, ki sem

jih že dosegel, bi se samo čudili sicer neverjetni moči.«

»Ti imaš to prednost,« je odvrnil evnuh, »da govoriš s človekom, ki je videl nekaj po svetu. Vsako leto potujem s princem Mohamedom v Anatolijo. Ako bi bil ozkosrčen fanatik in bi ne bil v celem svojem življenju nikdar pet milj od Adrijanoplja, bi v resnici dvomil nad tvojim talismanom. Toda jaz sem zaščitnik znanosti in sem čul mnogo o talismanih. Koliko, misliš, utegne ta prstan tehtati?«

»Slišal sem praviti, da je rubin nenavadne velikosti,« je odvrnil Armenec.

»Kje si dejal, da stanuješ, Hakim?«

»V khanu Bedreddinu.«

»Zelo primerno bivališče. No, bomo videli. Ali imaš še več draguljev? Morebiti ti omogočim, da se za dobro ceno ločiš od nekaterih izmed njih. Khan Bedreddin ima zelo ugodno lego. Morebiti pridem proti večeru tja, da pokusim tvojo kavo, in potem bomo dalje govorili o omenjenem talismanu. Alah bodi s teboj, častiti Hakim!« Evnuh je prikimal in odšel svojo pot.

»Samo skrb in bojazen me je zadrževala, da se nišem na vse grlo zasmel,« je dejal Nicej. »Zaščitnik znanosti! Med vsemi predrznimi, puhloglavimi, lakomnimi napihnjenci —«

»Tiho prijatelj,« je rekel Škender in se nasmehnil. »Glavni evnuh bodočega dediča turškega cesarstva je mnogo vplivnejši mož, kakor kak ubog knez ali preganjan upornik. Ta vse časti vredni človek nam lahko mnogo pomaga, in jaz tudi upam, da nam bo. Očito je, da se je pogнал za vado, in s pomočjo še bogatejše vade bo pa morda naš. Med tem pa morava biti potrpežljiva in se spominjati nevarnosti, v kateri se nahajava.«

X.

Evnuha ni bilo treba dolgo čakati, kajti predno se je z visokega minareta oznanjal konec dneva, je došel v Khan Bedreddin in vprašal po armenskem zdravniku.

»Niti minute časa ne smemo izgubljati,« je rekel evnuh Škendru. »Vzemi seboj vse, kar misliš, da boš potreboval, in pojdi z menoj.«

Evnuh je stopal naprej, Škender in Nicej pa v spoštljivi daljavi za njim. Čez nekoliko časa so dospeli do pokopališča, kjer so se zjutraj pogovarjali, in ko so stopili na bolj zapuščeni prostor, je evnuh počakal svojega tovariša rekoč:

»Sedaj, častiti Hakim,« je dejal, »ako me varaš, ne bom nikdar več podpiral moža znanosti. Danes popoldne se mi je po-

nudila priložnost, da sem govoril s princem o tvojem talismanu, in po mojem priporočilu se je takoj odločil za poskus, in sicer s tako silo, da mi je bilo popolnoma nemogoče, odložiti ga do jutri. Omenil sem tudi pogoje. Povedal sem princu, da zastavljaš svoje življenje. O razdelitvi nagrade nisem seveda ničesar omenil. To je stvar, ki briga samo naju. Zanašam se na tvojo čast in ti povem, da vedno ravnaj tako z možmi znanosti.«

»Jaz ne bom delal sramote svojemu poklicu ali se skazal nevrednega vašega zaupanja, o tem bodite prepričani,« je odvrnil Škender. »In ali bom že v tej noči videl vjetnico?«

»Gotovo! Ali si pripravljen?«

»Seveda, gospod; resnica je vedno pripravljena.«

Ob tem razgovoru so prekoračili pokopališče in dospeli do širokih okopov, ki so tvorili nekako teraso; tu so rastle mlade fige. Evnuh je potrkal s svojo srebrno palico na majhna vrata, ki so se jim odprla in stopili so na vrt. Pot je vodila nekoliko časa skozi grmičevje in jih nato pripeljala na odprto trato, kjer je stalo veliko in nepravilno zidano poslopje. Ko so se bližali poslopju, jim je prihitel nasproti mlad človek zapovedujoče zunanosti ter nagovoril Škendra:

»Ali si ti armenski zdravnik?« je vprašal.

Škender se je pritrujuoč priklonil.

»Ali imaš svoj talisman? Pogoji so ti znani. Ako ozdraviš to krščansko deklico, lahko zahtevaš nagrado, katerokoli hočeš; ako pa je ne ozdraviš, bom jaz zahteval tvojo glavo.«

»Pogoje sem dobro razumel, mogočni princ,« je rekel Škender, kajti pred njim je stal Amuratov sin in bodoči osvovitelj Carigrada, »nadejam se pa, da ne bode treba strašnemu sovražniku krščanstva zahtevati drugih glav, kakor glave svojih sovražnikov.«

»Kaflis te nemudoma popelje k bolnici,« reče Mohamed. »Jaz nestrpno čakam, dokler ne izvem o uspehu tvojega prvega obiska. Med tem pa bom hodil tukaj po vrtu in odsekaval cvetlicam glave; to je edino moje veselje, ki mi preostaja.«

Kaflis je namignil svojima spremljevalcema in vsi trije so odšli v seraj.

Koncem dolgega hodnika so dospeli do visokih vrat, ki jih je Kaflis odprl; Škender in Nicej sta nekoliko časa mislila, da sta dospela do glavne dvorane babelskega stolpa, vendar sta kmalu spoznala, da prihaja veliko vpitje in kričanje od množice žensk, ki so napravljale iz jas-

mina rožno olje. Pri vstopu tujcev so hipoma utihnile; ko so si pa natančneje ogledale tujce in spoznale, da je bil samo zdravnik in njegov služabnik, so se hitro osokolile in silile so v Škendra; nekatere so iztegavale svoje roke, druge kazale jezike, nekaj pa jih je nadlegovalo zdravnika z vprašanji, ki so pripravile spretnost in skromnost drznega imejitelja čarobnega zdravila v nemalo zadrego. Vendar so se te ovire hitro odstranile, kajti Kaflis je tako trdo obdeloval njihove bele rame s svojo uradno palico, da so se v divjem begu in z glasnim vpitjem razkropile na vse strani in pri tem obsipale glavnega evnuha s takimi naslovi, da sta bila Škender in Nicej zelo začudena vzpričo tolike množine psov, kakor so jih poznale zaprte ženske.

Po odhodu iz te sobane so se ustavili pred nizkimi vrati. »Tukaj je soba v stolpu,« reče vodnik, »v kateri najdemo našo lepo sužnjo«. Potrkal je in neka ženska je odprla vrata; Škender in Nicej sta stopila v neveliko, toda razkošno opravljeno sobo; bila sta tako razburjena, da sta le z veliko težavo skrivala svoj nemir. Na nasprotni strani je stala niša, ki je bila zakrita z lahko pajčolanasto zaveso. Evnuh jima je velel počakati, sam pa je stopil naprej in previdno odgrnil zaveso in nagovoril z nizkim glasom bolnico. Čez ne-

koliko trenutkov je evnuh namignil Škenderu priti bližje in mu zašepetal: »V začetku te ni hotela videti, ko sem ji pa rekel, da si kristjan, je privolila«. S temi besedami je odgrnil zaveso in razkril zavito žensko postavo, ki je ležala na postelji.

»Plemenita gospica,« je rekel zdravnik v grškem jeziku, o katerem se je bil prepričal, da ga evnuh ni razumel, »odpustite gorečnosti krščanskega prijatelja. Akoravno nosim to obleko, sem služil pod vašim slovitim očetom. Mislim, da izpolnujem svojo dolžnost, ako služim tudi hčeri velikega Hunijada.«

»Prijazni tujec,« je odvrnila vjetnica, »jaz nisem pripravljena na tako srečanje. Zahvaljujem te za tvoje sočutje, toda človeška pomoč meni ne more pomagati.«

»Bog deluje z majhnimi sredstvi, plemenita gospica,« je dejal Škender, »in z njegovo pomočjo dosežemo uspeh.«

»Bojim se, da je smrt moja edina rešitev,« je odgovorila Iduna, »in še več, bojim se, da ta rešitev ni tako blizu kakor si mislijo moji zatiralci. Vendar ti si zdravnik; povej mi, kdaj me narava reši.«

In iztegnila je svojo roko, ki jo je Škender prijel in spoštljivo poljubil. »Plemenita gospica,« je rekel, »moja spretnost je samo pretveza, da sem mogel dospeti

v to zidovje. Edini talisman, ki ga nosim seboj, je sporočilo od vaših prijateljev.«

»Ali res!« vsklikne Iduna ginjeno.

»Brzdajte se, plemenita gospica,« je rekel Škender in ji segel v besedo, »zatajujte se. Ako bi bili vi kdo drugi in ne Hunijadova hči, bi si ne upal lotiti se tega drznega dejanja. Toda jaz vem, da gospica Iduna ni podedovala od svojih prednikov samo ime, nego tudi njihovo junáško dušo. Ako je bil kdaj trenutek v njenem življenju, v katerem je treba zbrati vse svoje moči, je ta trenutek sedaj prišel. Zdravnik, ki govori z njo, in njegov služabnik, ki čaka v bližini, sta dva izmed najbolj udanih prijateljev gospice Idune. Ničesar ni, česar bi se onadva ne lotila, da jo osvobodita; izmislila sta si načrt za beg, o katerem sta trdno prepričana, da se posreči. Da se pa vse dobro izteče, bode morala ona prestati mnogo strahu, prenesti mnogo naporov, nevarnostij, pomanjkanja in težav. Ali je gospica Iduna pripravljena vse to pretrpeti in poskusiti?«

»Plemeniti prijatelj,« je odvrnila Iduna, »kajti jaz ne morem misliti, da si tujec, in nikdo drugi kakor kak junáški vitez se je mogel lotiti te skoro izgubljene zadeve; upam, da se nisi zmotil v mojem značaju. Jaz sem sužnja, in ako mi nebesa ne bodo pomagala, bom kmalu onečaščena. Moja

prostost in moja čast sta v enaki nevarnosti. Nobenega trpljenja in nobene nevarnosti ni, ki je ne bi z veseljem pozdravila, samo da bi imela vsaj iskro upanja, da zadobim zopet svobodo in obvarujem svojo čast.«

»V vas je duh, na katerega sem računal; sedaj pa pazite na moje besede, gospica. Poiščite danes zvečer katerokoli priložnost in povejte svojim gospodarjem, da se počutite nekoliko bolje vsled mojega obiska in da izrazite svoje zaupanje v mojo spretnost, jaz pa bom dajal taka poročila, da ne bode težko vsak dan se sniti. Za sedaj pa z Bogom! Princ Mohamed čaka zunaj in rad bi govoril z njim nekoliko besedi, predno grem.«

»In, ali se moramc ločiti, ne da bi se seznanila z velikodušnimi prijatelji, katerim sem dolžna hvalo za tako udanost, ki me skoro sprijazni z mojo usodo?« je rekla Iduna.

»Oseba, ki je preoblečena prodrila v ta seraj, da reši gospico Iduno,« je odgovoril Škender, »je knez Nicej.«

»Nicej!« je vzkliknila Iduna. »Glas, ki ga čujem, gotovo ni glas kneza Niceja, in ravno tako ni njegova postava, ki jo gledam,« je pristavila, ko je odgrnila pajčolan. Poleg nje je stala visoka postava armenskega zdravnika. Zagledala je njegov

temnobarveni in neznani obraz in se v krasni zadregi obrnila v stran.

»Jaz sem prijatelj kneza Niceja,« je rekel zdravnik. »On je tukaj. Ali naj pride bližje? Alekxis,« je zaklical Škender, ne da bi čakal njenega odgovora. Zdravnikov služabnik se je približal, toda evnuh ga je spremljal. »Vse je dobro,« je rekel Škender Kaflisu. »Sto mošenj je naših. Toda brez dvoma z vsako drugo pomočjo bi bil slučaj brez upanja.«

»Samo en Bog je,« je rekel evnuh in gladil svoj rubin tako svitega obraza kakor dragulj sam. »Še nikdar se nisem kesal, da sem podpiral može znanosti. Princ čaka zunaj. Pojdimo!« In prijel je Škendra za roko. »Kje pa je tvoj služabnik? Kaj delaš tamkaj?« je vprašal evnuh Niceja ostro, ko se je obotavljal zadaj in poljubljal Idunino roko.

»Prosil sem gospico malega darila, da bi mogel v kavarno,« je odvrnil Nicej, »vi pozabljate, da ne dobim jaz nobene od sto mošenj zlata.«

»Res je,« je rekel evnuh, »nekaj je na tem resnice. Tukaj, dečak, tu imaš pijaster. Jaz rad podpiram može znanosti in vse, ki so v njih družbi. No pojdi in ne potrosi celega pijastra v enem jutru, dečak; kadar bo lepa sužnja ozdravljena, me spomni, morebiti ti dam še enega.«

XI.

Kaflis in njegova spremljevalca sta zopet dospela na vrt. Bila je že skoro popolnoma tema. Kar prijezdi proti njim jezdec, za katerim je priteklo nekoliko pešcev. Bil je princ.

»No, Hakim,« je vprašal z osornim glasom, kakor ga je bil vajen, »ali jo boš ozdravil?«

»Da,« je rekel Škender odločno.

»Čuj me torej, Hakim,« je rekel Mohamed. »Jaz moram prav kmalu zapustiti to mesto in se podati na čelu naše vojske v Epir. Dvoje sem prisegel, prisegel pri svetem kamnu: predno bo mlaj, hočem imeti Idunino srce in Škendrovo glavo!«

Zdravnik se je priklonil.

»Ako vrneš tej frankovski deklici njeno zdravje,« je nadaljeval Mohamed »tako, da me bo mogla tekom deset dni spremljati v Epir, lahko zahtevaš iz moje zakladnice kar hočeš, in postaneš zdravnik v seraju. Kaj praviš k temu?«

»Moje upanje in moje mnenje je,« odvrne Škender, »da bo tekom deset dni mogla dihati epirski zrak.«

»Pri bradi mojega očeta, ti si možak po moji volji,« vzklikne princ, »in ker imaš talismane, Hakim. ali mi moreš dati kak čar, ki bi omogočil, da se snidem v določenem času s tem Epircem tako, da

bom mogel držati svojo prisego? Kaj praviš na to?»

»Tudi taki čari se dobe,« odvrne Škender. »Vendar pomni, da ti morem zagotoviti samo to, da se gotovo sestaneš z njim, ne pa tudi, da dobiš njegovo glavo.«

»To je moja stvar,« reče Mohamed in se hudobno zareži. »Torej, da se sestaneva!«

»Gotovo ti je znano, kje se nahaja Kalistov studenec v Epiru. Njegova zdravilna moč slovi daleč na okoli.«

»Slišal sem o njem.«

»Na predvečer mlaja udari ravno o polnoči s svojim scimetarjem trikrat po vodi in pri tem vsakokrat pokliči ime sovražnika, ki ga želiš srečati. Potem gotovo pride.«

»Ako ozdraviš vjetnico, bom rad verjel tvojim besedam in držal svojo obljubo,« reče Mohamed zamišljeno.

»Zavezal sem se in upam, da tako storim,« je rekel zdravnik.

»Dobro torej,« reče princ, »jaz bom držal svojo besedo.«

»Pomni pa, da se jaz zavežem ozdraviti vjetnico in pripeljati onega vojaka, da pa ne morem cesarski visokosti zagotoviti niti srca Idune niti glave Škenderjeve.«

»To se razume,« je rekel Mohamed.

XII.

Naslednjega jutra je armeniski zdravnik zopet obiskal svojo bolno vjetnico. Njegov zaščitnik Kaflis ga sprejme z zadovoljnim nasmehom.

»Talisman že deluje,« reče evnuh, »vjetnica je ponoči prav dobro spala in pravi, da ji je mnogo bolje. Mošnje zlata so nam gotove. Meni se zdi, kakor da že štejem zlate. Povem ti pa, častiti Hakim, pojdi sem pojdi sem,« in Kaflis se je ozrl naokoli, da se prepriča, da ni nikogar tako blizu, da bi ga mogel slišati, »povem ti,« in pri teh besedah se je vedel zelo skrivnostno, »princ je velikodušen; saj me razumeš? Nagrado bova delila. Ne bova se prepirala. Meni ni bilo še nikdar žal, da sem podpiral moža znanosti, in prepričan sem, da mi tudi nikdar ne bo. Princ je, kakor si videl, včasih silen, toda velikodušen. Jaz bi je ne hotel prehitro ozdraviti, kaj?«

»Zelo pametno razumevaš celo stvar,« odvrne Škender in mu popolnoma pritrdi, ko sta zopet stopila v sobano v stolpu.

Iduna je z veliko spretnostjo igrala svojo vlogo; poleg tega njena bolezen ni zahtevala tolike izvedenosti, kakor so to ona in njena prijatelja v začetku mislili. Njena bolezen je bila sicer usodna, ker je

bila bolj duševna. Ko pa je Iduni zasijal žarek nade, da bo kmalu prosta, da se vrne v domovino med svoje, tedaj je vse tako zelo ugodno vplivalo na njeno zdravljenje. Ni pa se mogla popolnoma premagovati in se je nejeverno smejala, ko ji je Škender boječe omenil o pretečih naporih. Ker je želel, da se skoro povrne v Epir, je sklenil, da pripravi kakor hitro mogoče vse, kar je bilo treba za beg, in ko jo tretjič obišče, ji sporoči, da naj bo drugo jutro pripravljena za beg. Dosedaj se Škender ni hotel razodeti Iduni; za to je imel več vzrokov. Ni si mogel tajiti, da je Hunjadova hči vnela v njem čutila, ki jih ni hotel na novo vzbujati. Bil je odkrit prijatelj Nicejev in popolno uverjen, da je bila sedaj njegova sveta dolžnost, misliti samo na blagor domovine, zato se je ustavljal vsem podobnim čutilom. Škender je bil skromen, pa je bil tudi previden in trezne sodbe. Tudi ko bi Iduni razodel svoje srce in bi ga tudi ona vzljubila, čutil je, da je starost med njim in med Iduno nepremostljiva zapreka vsem njegovim nadam, tudi ako bi ne bilo srcu nobene druge ovire. Škender se je bojeval s svojo ljubeznijo in vzpričo njegove trdne duše ta boj ni bil brez uspeha, četudi je bil mučen. Čutil je, da mora tako ravnati, ker je to v korist domovine, v srečo njegovega prijatelja in ker s tem sam sebi ohrani dolžno spošto-

vanje. Bil je namreč preponosen da ne bi občutil bridkosti, ako bi Iduna zavrnila njegovo ponudbo.

Ako bi bil opazil več znamenj pristrčnosti med Nicejem in Iduno, bi morebiti ne bil hotel ostati nepoznan. Ker se mu je pa zdelo, da Hunijadova hči ne ceni preveč strasti atenskega kneza, je deloval pred vsem na to, da bi morala Iduna Niceju pripisovati vse zasluge za rešitev. Radi tega je Škender pogostokrat tako ravnal, da je Iduna mislila, da je bil on samo Nicejev zaupnik in da je ves načrt, rešiti jo iz adrijanopolskega seraja, osnoval njegov mladi prijatelj. Nicej in Iduna sta tekom teh treh dni le malo govorila, kadar sta se za nekoliko trenutkov videla. Vendar pa je Niceja tudi teh par besed silno izpodbudilo in ni se mogel ustavljati prepričanju, da je vzbudil v njenem srcu vneto zanimanje. Rad bi bil čestokrat pohitel k njej in pritisnil njeno roko na svoje ustnice; zavidal je Škendra, ki je mogel brez ovir in težav z njo govoriti, in ko so se vračali v khan, se je hudo ljutil nad ošabnim evnuhom radi vseh muk, ki mu jih je prizadejal s svojim abotnim govorjenjem in malenkostnim uradnim tiranstvom ter mu onemogočil, da bi vsaj za trenutek govoril z Iduno.

V Adrijanopolju pa so delali velike priprave za odhod v Epir, in vsak hip je bilo bolj nujno, da se Škender čim preje

vrne v domovino. Bilo je vse pripravljeno in Škender je določil četrto jutro za beg. S svojim služabnikom se je podal kakor navadno v seraj, kjer ju je peljal Kaflis v sobano v stolpu in mu med potom čestital na naglem ozdravljenju jetnice.

Ko vstopijo v sobo, podere Nicej, ki je hodil zadaj, evnuha na tla in ker mu pri tem Škender prihiti na pomoč, se jima kmalu posreči zamašiti prestrašenemu in začudenemu Kaflisu usta ter ga zvezati. Iduna se je opravila v obleko, ki je bila podobna oni, kakor jo je nosil Nicej in ki sta jo prijatelja v svoji vreči seboj prinesla. Škender in Iduna sta nato hitro brez vseh ovir zapustila seraj in hitela v khan, kjer sta zasedla svoje konje, ki so ju že čakali; odjezdila sta proti nekemu studentu zunaj mestnih vrat, kjer sta željno pričakovala, da prihiti Nicej za njima. Atenski knez pa je ostal še nekoliko minut v sobani v stolpu, se splazil potem venkaj in zaklenil vrata za seboj. Dospel je iz seraja, ne da bi srečal človeka in prišel je že skoro do vrtnih vrat, ko ga pokliče nek evnuhov stražnik.

»Halo!« zavpije, »mislil sem, da si ravnokar odšel.«

»Seveda sem šel,« je odgovoril Nicej drzno, »pa sem se moral vrniti radi vreče, ki sem jo pozabil,« in odhitel je drzno skozi vrata, ne da bi dal onemu časa premiš-

ljevati. Hitel je skozi pokopališče in ulice, zajezdil svojega konja in oddirjal skozi mestna vrata. Ko je ugledal Škendra in Iduno, je dal znamenje, in v trenutku so oddirjali v največji hitrici, ne da bi spregovorili besedico; in tako so jezdili skoro brez odpočitka dalje in se niso ustavili nikjer do solnčnega zahoda.

Ko je napočila noč, so prišli v gozdič, kjer so dve uri počivali, bolj zaradi svojih konj, kakor zaradi sebe, kajti strah ni dal Iduni počivati in je povzročil, da ni čutila nobene vtrujenosti. Škender je vžgal ogenj in pripravil preprosto večerjo, odvezel konjem opravo in jih peljal na pašo. Nicej pa je pripravil Iduni posteljo iz praproti ter jo tolažil, ko je zaman poskušala zaspati. Pred po'nočjo so bili že zopet na potu in so z veliko hitrostjo dirjali proti goram; opoldne so začeli konji vsled naporov in vročine pešati. Škendru pa so rasle skrbi in s strahom se je oziral nazaj proti Adrijanopliu.

»Sedaj smo varni pred zasledovanjem,« je dejal Nicej. »Lahko rečem, da je Kaflis še sedaj zvezan in ima usta zamašena.«

»Samo da bi mogli priti do gora,« odvrne njegov tovariš, »potem bi me več ne skrbelo; toda preveč sem se zanašal na konje in upal, da nas poneso tja do gorovja. Mi ne moremo računati, da smo več

kakor tri ure pred njimi, knez. Naš prijatelj Kaflis je preveč znan, da bi ga mogli dolgo pogrešati.«

»Sveta Devica naj nam pomaga!« je rekla Iduna. »Jaz ne morem več naganjati svojega konja.«

Dospeli so na majhno višino, raz katera se je videlo daleč na okolo po planjavi. Škender se ustavi in se skrbno ozre nazaj.

»V daljavi vidim nekaj jezdecev, ki mi ne ugajajo,« vzklikne zdravnik.

»Tudi jaz jih vidim,« reče Nicej, »potniki so, kakor mi.«

»Rajši umrjem, kakor zopet v sužnjost!« zakriči Iduna.

»Naprej!« ukaže zdravnik »in pustite mene, da sam opazujem te jezdece. Rad bi, da bi bil kak gozd blizu. V dveh urah moramo priti do gora.«

Hunijadova hči in atenski knez sta odjezdila dalje. Pred njimi, toda v precejšnji daljavi se je vila široka, deroča reka, čez katero je držal na pol razpadel starorimski most. Na nasprotnem bregu je bila ozka ravan, ki je segala tik do gora.

»Lepa Iduna, sedaj si rešena,« reče atenski knez.

»Dragi Nicej,« odgovori Iduna, »ti veš, kaj čutim. Prevažni so trenutki, da bi mogla izraziti svojo hvaležnost.«

»Menim, da ne bo Iduni nikdar treba izražati svoje hvaležnosti Niceju,« odgovori knez, »zagotovljena naj bode, da on ne ljubi te besede.«

Njun spremljevalec je zopet pridiral za njima in naganjal svojega konja, kar je mogel.

»Nicej, stoj!«

In ustavila sta svoje konje.

»Kaj ti je, prijatelj?« reče knez. »Ti si tako resen?«

»Gospica Iduna,« je dejal Armenec, »zasledujejo nas!«

Upanje na rešitev in zavest strašne usode sta dajala do sedaj, ko se je beg posrečil, Iduni moč, da je prenašala vse napore, ki bi morali v vsakem drugem slučaju biti usodepolni. Ko pa je prav v onem trenutku, ko si je čestitala, da je srečno ubežala, čula, da ji vnovič preti velika nevarnost, da se beg morda ne posreči, bilo je to prehudo za njene izčrpane moči. Prebledela je, povzdignila v smrtnem strahu svoje roke in oči proti nebu, nato pa je nagnila svojo glavo in glasno zajokala. Nicej skoči s konja in skuša skoro nezavestno Iduno tolažiti, nato pa žalostno pogleda svojega tovariša in obupno sklepa svoje roke. Njihov spremljevalec pa je zrl globoko zamišljen v daljavo.

»Že prihajajo,« vzklikne Nicej; »zdi se mi, da vidim enega na griču. Naprej!

Bežimo! Umrimo vsaj z orožjem v roki! Draga Iduna, želim, da bi mogel s svojim življenjem odkupiti tvoje! O Bog, to je v resnici grozno!«

»Rešitev je nemogoča,« je rekla Iduna z mirnim glasom, ki je onadva osupnil. »Oni nas morajo dohiteti. Odpustite mi! Sram me je svoje sebične žalosti. Pripišita jo drugim vzrokom, ne ozkosrčnosti in malodušnosti! Samo eno nam preostaja. Vjeti se ne smemo dati. Vidva sta vojaka in znata umreti kot vojaka. Jaz pa sem ženska, toda hči sem Hunijadova! Nicej, ti si prijatelj mojega očeta; prosim te, zasadi bodalo v moja prsa!«

Knez si v nemi grozi zakrije z rokami svoj obraz. Trese se po vsem telesu. Naenkrat stopi naprej in se vrže pred noge do sedaj molčečega prijatelja: »Škender!« vzdihne, »veliki in slavni prijatelj! Moja glava in moje srce sta prešibka za te strašne izkušnje; ti jo reši!«

»Škender!« zavpije Iduna vsa iznenadena. »Škender!«

»V resnici sem jaz nesrečni Škender. gospica,« odvrne. »V tej stiski moramo v resnici skoraj obupati; ako pa že moram več pretrpeti kakor drugi ljudje, storim to rade volje radi vas in radi Epira. Naprej, Nicej! Samo eno upanje nam še preostaja: priti moramo do onega mosta!«

Po teh besedah prime Škender Iduno, zajezdi svojega konja in oddirja proti mostu.

»Reke ni mogoče prebresti,« reče Škender, ko so dospeli do njenega brega. »Jaz bom branil most in rešil bom svojo nalogo, ako se mi posreči zadrževati jih tako dolgo, da prideta ti in Iduna do gora. Naprej, ne mislita več name! Ne, nobenih solza, draga gospica, sicer mi vzamete ves pogum! Hitita naravnost v Krojo in nič naj vaju ne zvabi, da bi ostala kje v bližini, v nadi, da se vama zopet pridružim. Verujta mi, kmalu se bomo zopet videli, samo ravnajta tako, kakor vama rečem, to je moje poslednje povelje. Bog s teboj, Nicej! Še enkrat naj zapoveduje zdravnik svojemu služabniku. Plemenita gospica, priporočite me svojemu očetu! Iz srca si želim, da bi jaz imel v Epiru tako hčer, ki bi načelovala mojim bratom, ako padem. Povejte velikemu Hunijadu, da mu izročam svojo deželo! Z Bogom, z Bogom!«

»Jaz ne grem dalje,« zakliče Iduna, »tudi jaz se znam boriti. Ostati hočem in umreti z vami!«

»Glejte, že prihajajo! Verujte mi, da zmagam. Bežita, bežita! Dobro jo čuvaj, Nicej. Bog te blagoslovi, dečko! Živi in bodi srečen! Ne, ne, nobene besede več! Čim dalje bosta vidva, verujta mi, tem

bolj bo močna moja roka. Rotim vaju, bežita, hitita!«

Nicej posadi jokajočo Iduno na njeno sedlo, pelje njenega konja čez ozki in razpadajoči most, zajezi svojega konja in urno se pomikata po skaloviti in vijoči se poti navzgor. Škender je zrl za njima. Iduna je pogostokrat mahala s svojim robcem. Škender odloži svojo armensko opravo, jo vrže v vodo, poskusi svoje stališče, ki ga je zavzel na mostu, izteguje svoje ude, preišče svoja bodala in zavihti svoj scimeter.

Most je bil tako ozek, da je mogel samo en jezdec čezenj. Nosili so ga trije stebriči, srednji bolj velik, ostala dva pa majhna in sta se vzdigovala iz plitve vode na obeh straneh. Na mnogih krajih je bil ograjeni zid razrušen, na nekaterih se je moglo vsled kupov kamenja in nevarnih razpok komaj dalje priti. Sredi srednjega visokega stebra je bil velik skepni kamen; na njem je bila izklesana velikanska čelada, po kateri je dobil most ime.

Jezdeci so pridirjali v polnem diru po griču navzgor. Ko so pa v svoje začudenje našli Škendra z golim scimeterjem v roki, pripravljenega, da jim brani prehod, so svoje konje ustavili. Vendar se je zgodilo le za trenutek, kajti kmalu so poskusili reko preplavati. Njihovi izmučeni

konji so se pa zelo branili iti v deročo reko in samo enemu izmed čete se je posrečilo priti v vodo. Jezdec je bil že sredi reke in njegov krasni konj je težko hropel in se boril v silnem toku. Škender pa je vzel tako lahko, kakor da bi trgal zrelo sadje z drevesa, težak kamen in ga vrgel z usodepolno gotovostjo proti drznemu sovražniku. Jezdec je zakričal in padel v vodo in se ni več prikazal; konj pa je prost svojega bremena napel vse svoje sile in končno srečno došel na nasprotni breg. Tamkaj se je vrgel na dobrodošlem pašniku na zemljo in veselo zarezgetal.

»Posekajte gjavra!« zakriči eden izmed jezdecev in plane na most. Njegov meč se je pa razletel na tisoč koscev, ko se je križal s Škendrovim scimeterjem in v trenutku je zletela njegova krvava glava preko ograje.

Sedaj pa plane cela četa, hoteč maščevati smrt svojega tovariša, brez misli na most proti Škendru. Njegov scimeter se je svetlikal kakor blisk. Sprednja dva sovražnika sta že padla, toda za njima prihajajo vedno novi sovragi; Škender čuti, da izgublja tla, četudi je z vsakim udarcem zadajal smrt. Prerili so ga do srednjega stebra, ki je bil vzvišen; tukaj jih je za trenutek odbil in se oddahnil. Takoj nato se obupno vrže nanje, razčesne poveljniku čete glavo na dvoje in

jih vrže več korakov nazaj; on se pa urno povrne na svoje prejšnje mesto, nagne vse svoje moči, udarja z nogo ob močni, toda razpadajoči skupni kamen, ga premakne iz njegove lege in poruši tisočletno zgradbo. Med groznim treskom in vpitjem so se pomešali konji in jezdec z razpadajočimi deli stebra in padli s strašnim pljuskom v deročo reko. Nekateri so padli in niso nikdar več vstali, ker jih je zmečkalo kamenje, drugim se je posrečilo izmotati se in z največjimi napor p riti na breg nazaj. Sredi med njimi pa je plaval Škender, neranjen, kakor povodnji bog, in zabodel v srce edinega čvrstega plavača, ki je hotel plavati proti epirski strani. Izmučen in premočen je došel Škender na nasprotni breg in pogledal na čudno razdejanje.

Trije ali štirje zasledovalci so ležali ranjeni na nasprotnem bregu; blizu njih je ležal utopljeni konj, ki ga je ustavilo grmovje. Vsa druga drzna četa pa je izginila v valovih, reka pa je drla naprej, kakor bi se ne bilo nič posebnega prigodilo . . .

»Iduna, rešena si!« vzklikne Škender. »Sedaj pa proti Epiru!« S temi besedami prime vranca, ki se je na travniku na novo pokrepčal, ga zajezdi in oddirja proti goram v svojo domovino.

XIII.

Vrnimo se h knezu Nice-u in gospici Iduni. Ta dva drzna tovariša sta izgubila svojega udanega branitelja kmalu izpred oči in sta polagoma dospela do vrha prvega odrastka epirskih gorá. Od tukaj sta videla širo in skalovito dolino, kjer so držale steze na vse strani in do najvišjih gorá, ki so se vzdigovala pred njima; vse so bile pokrite z gozdovi. Nicej je izbral pot, ki se mu je zdelá najbolj varna pred zasledovanjem in ob solnčnem zahodu sta prišla do ozke doline, ki jo je namakala gorska reka. Voda je delala zemljo rodovitno in prijazno. Divje cvetlice raznovrstnih prijetnih barv so vabile njune vtrujene oči in vonj blagodišečih rastlin jima je krepčal izmučene čute. Zagleda a sta križ iz surovo obsekanega lesa in kot kristjana sta se ga razveselila, ker ju je to sveto znamenje navdajalo z upom in tolažbo; bilo jima je znamenje rešitve iz rok moslemskih zasledovalcev. Tedaj pa se jima približa častitljiv puščavnik; prišel je ob svoji trnjevi palici iz bližnje votline, da vživa večerni zrak in opravi svoje večerne molitve.

Nicej in Iduna sta doslej hodila, skoro ne da bi spregovorila besedico. Izmučena vsled strahu in naporov se je Hunijadova hči le s težavo obdržala na konju. Samo

ena misel jo je zanimala in vzpodbujala kljub vsemu trpljenju: spomin na Škendra. Odkar ga je prvič videla pri izvanrednem pogovoru v šotoru svojega očeta, se je večkrat spominjala junakove postave in je pogosto premišljevala njegove odlične lastnosti in njegovo čudno življenje. Njegova slava, tako nevarna ženskim srcem, se ni zmanjšala s tem, da ga je osebno spoznala. In sedaj, ko se je Iduna spomnila, da mu mora biti hvaležna za vse, kar ji je bilo dragega, da ima njegovi nesebični udanosti zahvaliti ne samo življenje, temveč vse, kar dela življenje mikavno: čast, svobodo, domovino in svojce, je prekipovalo njeno srce hvaležne ljubezni do junaka. Več kakor enkrat je hotela Iduna vprašati Niceja, zakaj sta se on in Škender tako zelo skrivala pred njo. Toda neko čustvo, ki ga ni mogla tolmačiti, ji je branilo, da bi govorila z atenskim knezom o Škendru. Pa tudi Nicej sam ni bil nič kaj pri volji, da bi govoril o tej stvari in po prvih besedah upanja in bojazni, kaj je s tovarišem, sta zopet umolknila; ta molk je semintja pretrgal Nicej, obžalujoč, da mora Iduna toliko trpeti; Iduna pa se je na vse take tožbe samo nasmehnila.

Prijazen kraj kamor sta prišla, in prijazen puščavnik, ki sta ga srečala, vse to je za hip razvedrilo samotna potnika. Nicej se je približal častitemu možu ter

mu povedal, da sta kristjana, da sta bila sužn'ja, a sta ubežala in ga sedaj po strašnih naporih utrujena zaprosita gostoljubja in zavetja. Puščavnik pozdravi potnika v imenu Odrešenikovem, pokaže s svojo palico po poti, ki se je vila ob bregu reke proti votlini ter ju povabi v svoje divje bivališče k svoji preprosti mizi.

Votlina je bila precej prostorna in razdeljena na več oddelkov. Bila je zavetje prvih kristjanov, ki so našli v dnevih preganjanja v njej svoj dom, v katerem je umetnost vsaj kolikor toliko dovršila, kar je narava sama započela. Votlina je bila hladna, čista in prijetna. Skozi odprtino v strehi je zrlo nebo na pobožnega stanovalca; tla so bila pokrita z dračjem; v eni vdolbini je stal bronast križ, v drugi pa je gorela večna luč pred sliko, na kateri se je Marija nežno smehljala božjemu Detetu.

Puščavnik prinese na leseni hlod medu, posušenih rib in lesen vrč, napolnjen s čisto vodo iz reke, ki je tekla spodaj; večerja je bila preprosta, toda dobro došla. Gosta sta sedla na sedež iz dračja in ko sta se krepčala, ju je puščavnik izpraševal o tem, kar sta doživela. Nicej mu je odgovoril, da sta doma iz Aten, da sta bila vjeta, ko sta služila kot prostovoljca pod velikim Hunijadom — Iduna je bila v moški obleki in te skrivnosti Nicej ni raz-

odel puščavniku — ter da bežita iz Adrianopla; pripovedoval mu je, koliko trpe krščanski brati v poganskih deželah, kar je očitvidno puščavnika zelo zanimalo. Iduna pa je kazala, kako zelo je potrebna počitka. To opazi puščavnik, zagradi sam cel tovor dračja, ga zravna v eni izmed celic ter povabi Iduno k počitku. Hunjadova hči poklekne pred oltarjem Device Marije in se ji zahvali za milosti, ki jih ji je poslednje čase naklonila; nato pa se poslovi od gostitelja in spremljevalca ter odide v svojo votlino, leže na nenavadno posteljo in se kmalu zaziblje v spanje, ki je bilo tako sladko in nedolžno, kakor ona sama.

Nicej pa kljub svoji veliki utrujenosti ni mogel zatisniti očesa; v srcu atenskega kneza ste zdivjali dve najsiilnejši strasti: ljubezen in ljubosumnost. Puščavnik je odkazal tudi njemu posteljo in se tudi sam podal počivat. Nicej pa je odšel iz votline, se ustavil ob bregu reke in razmišljeno zrl na vodovje, ki se je penilo v mesečini. Atenski knez je imel mnogo lepih lastnosti; toda svojim strastem ni bil gospodar; bolj nego razum je domišljija vodila njegovo življenje.

V njegovi duši se je vneša strastna ljubezen do Idune; na vse okolnosti in nevarnosti je pozabil; samo ena misel, samo en sklep je gorel v njegovem srcu, da jo

mora dobiti za vsako ceno in da se ne snide prej s Škendrom, dokler ni Iduna njegova žena.

Vsled te strastvenosti je izgubil Nicej vso smisel za osvoboditev domovine, za rešitev svojega prijatelja; vse to, za kar bi bil sicer on pripravljen žrtvovati svoje življenje in premoženje, ga sedaj ni več zanimalo. Neštete armade vojakov polumesece so hitele, da se vsujejo na Grško, da uničijo ono rodoljubno in krščansko delo, o katerem sta Škender in on tolikanj razmišljala. To delo je bilo sedaj v nevarnosti edino-le vsled tega, ker se mu je Škender za nekaj časa odtegnil, in sicer samo iz ljubezni do Niceja.

To delo je bilo morda ravno vsled tega skoro izgubljeno. V teh usodnih trenutkih pa je zaslep'jeni atenski knez na vse to pozabil in sklenil, da odvede Huni-jadovo hčer v kako daljno deželo, ako bi drugače ne hotela postati njegova žena. Bil je snubač, ki ga je ona že zavrnila, in to tako, da ni mogel imeti nobenega upanja. Edino zasluga za njeno junaško rešitev bi mu še zamogla vzbuditi naklonjenost Iduninega srca, po katerem je hrepenei.

Toda on si ni mogel vtajiti, da mora Iduna čutiti, da je igral on pri vseh teh velikih dejanjih samo postransko vlogo, da ima vse zasluge za srečno izvršitev junaške rešitve Škender, kateri ji je s to-

likim pogumom, vztrajnostjo in izvedenostjo priboril osvobojenje iz sužnosti.

Kaj, ako bi Škender ne bil več živ? To je bilo lahko mogoče. Sužnost Grške in sramotna zmaga polumeseca je bila morebiti odvisna od tega edinega dogodka. In vendar se je Nicej skoraj sprijaznil s to strašno mislijo samo zato, da si tem bolj gotovo osvoji Iduno.

Polnoč je že minula, ko se je Nicej bolj izmučen vsled svojega razburjenega sanjarjenja kakor vsled prejšnjih naporov povrnil v svojo votlino in našel v nemirnem spanju nekaj odmora za svoje razdivjane strasti.

XIV.

Puščavnik je vstal ob solnčnem vzhodu in ko je opravljal svoje jutranje molitve, se mu je pridružila Iduna, okrepečana in poživljena po mirnem spanju. Po končani pobožnosti ji je njen častitljivi pogoščevalec nasvetoval, da bi šla na izprehod in uživala jutranji zrak. Pot ju je vodila v majhno ozko dolino ob strugi potoka, ki se je izlival v reko, a bil sedaj skoro brez vode. Lepe vitke breze in visoki topoli so se vzdigovali iznad skalovja, ki je bilo pokrito s svetlim zelenim mahovjem in raznobojnim rastlinjem. Eno stran doline so obsevali zlati žarki vzhajajočega solnca, druga pa je bila v globoki senci.

»Tukaj lahko varno vživaš naravo in prostost,« je rekel puščavnik, »kajti tvoji sovražniki pač ne bodo našli te krasne samote, ako že niso odnehali od zasledovanja.«

»V resnici je krasna, častiti oče,« je rekla Iduna, »in le vjetnik, ki je ravnokar prišel iz sužnosti, more popolno občutiti vso njeno krasoto.«

»Res je tako,« je rekel puščavnik, »tudi jaz sem bil v sužnosti.«

»Ali res, duhovni oče! Pri nevernikih?«

»Pri nevernikih, plemeniti potnik.«

»Ali ste bili tudi v Adrijanoplju?«

»Moji zatiralci niso bili pogani,« je odgovoril puščavnik, »vendar so bili mnogo bolj strašni: bile so to moje lastne strasti. Bil je čas, ko so se moje oči iskriale kakor tvoje, plemeniti potnik, in moje srce ni bilo tako čisto.«

»Bog je usmiljen,« je rekla Iduna, »in brez njegove pomoči so najmočnejši le ubogi slabiči.«

»Bodi vedno takih misli,« je odvrnil puščavnik, »in zaslužil boš prej Njegovo ljubezen, kakor Njegovo usmiljenje. Trideset dolgih let sem preživel v tej samoti in premišljeval preteklost in to mi je še vedno podučljiv predmet. Moje ure mi niso nikdar predolge in meni je spomin, kar je drugim ljudem življenje.«

»Ali ste mnogo videli, častiti oče?«

»In še več čutil. Vendar se bo zdel tebi uspeh vseh mojih skušenj zelo majhen, kajti jaz ti morem reči samo to: ne zapaj v samega sebe.«

»Velika resnica je to,« je opomnila Iduna, »ki vodi do velike popolnosti.«

»Prav tako,« je odvrnil puščavnik. »V starosti smo polni modrosti, kakor je po zimi reka polna vode, toda mladostni ogenj osuši reko kakor poletno solnce.«

Iduna ni ničesar odgovorila. Puščavnik ji reče:

»Počivaj tukaj, nežni mladenič, jaz pa pokličem tvojega tovariša. Zelo se bojim, da njegov duh ni tako zelo zadovoljen kakor je tvoj.«

»Starejši je in je več skusil,« je dejala Iduna.

Puščavnik je zmajal z glavo in se opirajoč na svojo palico povrnil v votlino. Iduna pa je ostala na mahoviti skali, poslušala ptice in razmišljala o Škendrovi usodi. Ko je bila zatopljena v to sanjarjenje, jo je nekdo poklical po imenu. Ozrla se je, zardela in zagledala Niceja.

»Kako se počuti moja nežna tovarišica?« jo vpraša atenski knez.

»Tako, kakor upam, da se tudi ti počutiš, dragi Nicej. V resnici sva bila srečna, da sva našla takega gostitelja.«

»Menim, da ti sedaj lahko čestitam na rešitvi,« reče knez. »Po tem samotnem prelazu prideva v dveh dneh v Epir, in sedaj se ne bojim več zasledovanja.«

»Dejanja, ne besede morajo v bodoče izražati, koliko hvale sem ti dolžna,« je rekla Iduna. »Moje veselje bi bilo popolno, samo ako bi moj oče vedel, da se nahajam v varnosti in da bi bil naš bivši tovariš tukaj, da bi jo z nami vred užival.«

»Ne boj se za mojega prijatelja,« odvrne Nicej. »Popolnoma se zanašam na Škendrovo srečo.«

»Ako je mogel kdo doseči uspehov v takih okoliščinah, je bil gotovo on,« je dejala Iduna. »Toda bil je v resnici osodopoln trenutek v njegovem življenju.«

»Veruj mi, draga gospica, da je morda preganjati žalostne misli.«

»Samo naše misli mu moremo posvetiti,« je rekla Iduna, »in ako se spominjamo, koliko odvisi od njegovega življenja, ali morejo potem naše misli biti vesele?«

»Moje morajo biti vesele, ker se nahajam v tvoji družbi,« odvrne Nicej.

Hunijadova hči je vzela s skale nekoliko mahu in ga vrgla v reko.

»Draga gospica,« reče Nicej in vsede se poleg nje ter jo prime za roko. »Odpusti mi, ako me nepremagljivo čustvo v tem trenutku sili, da se povrnem k stvari, ki

ti ne more biti tako neprijetna, kakor se je nekdanj videlo. O, Iduna, draga moja, zopet sva skupaj. Poiskal sem te, morebiti sem prelomil svojo besedo, toda poiskal sem te v sužnjosti in žalosti. Odpusti mi, Iduna, usmili se me! O Iduna, ljubi me, ako je mogoče!»

Ona pa je obrnila v stran svojo glavo, obrnila v stran svoje solzne oči. — »Nemogoče je, da ne bi ljubila svojega rešitelja,« je odvrnila s tihim in tresočim glasom, »in tudi ako bi ne imel mnogo drugih prednosti, kakor jih ima atenski knez. Nisem bila pripravljena, da spraviš v razgovor to mučno stvar in to najmanj v razmerah, v katerih sedaj živiva.«

»Oh!« vzklikne knez, »jaz ne morem dalje brzdati svoje strasti. Ne samo moja sreča, moje življenje je odvisno od tega, da postane Iduna moja. Imej potrpljenje z menoj! Ako bi bila ti na mojem mestu, bi tudi ti potrebovala odpuščanja.«

»Prosim te, nehaj!« vzdihne Iduna z bolj močnim glasom, odtegne mu svojo roko in hitro vstane. »Tukaj ni niti čas, niti prostor za take pogovore. Nisem še pozabila, da sem bila še pred malo dnevi vjetnica brez upanja na rešitev in sta moje življenje in moje dobro ime še vedno v nevarnosti. Velike milosti sem prejela, toda še vedno potrebujem nebeške pomoči. Dragi Nicej,« je nadaljevala s tola-

žečim glasom, »plemenito si začel junaško dejanje, končaj ga z enakim duhom.«

Hotel je odgovoriti, toda v tem trenutku se je približal puščavnik med skalovjem. Zmeden, mračen od strasti in jeze je atenski knez zapustil Iduno in odšel proti gorenjemu delu dolinice, da skrije svojo jezo in svoje razočaranje.

»Posluži se, nežni mladenič,« je rekel puščavnik. »Ali se tvoj brat noče pridružiti? Kako mu je ime?«

»Nicej, — sveti oče.«

»In tvoje?«

Iduna je zarudela in se obotavljala. Naposled je v svoji zadregi rekla: »Škender«.

»Nicej!« je zaklical puščavnik. »Škender in jaz te že čakava!«

Iduna je vstrepetala. Vendar je bila prijetno iznenadena, ko se je povrnil knez smejočega obraza in se vesel pridružil obedu.

»Sedaj vama predlagam,« je rekel puščavnik, »da ostaneta ti in Škender še nekoliko dni pri meni, ako vaju seveda more vabiti moja priprosta miza.«

»Lepa hvala, častiti oče,« odvrne Nicej, »toda nama se silno mudi in jaz bi se sploh ne bil ustavil tukaj, ako bi ne bilo radi mojega mladega Škendra tukaj, ki je kaj malo vaje takih naporov, kakor si

lahko mislite. Ob solnčnem zahodu morava odriniti.«

»In vzeti seboj,« je pristavila Iduna, »zelo hvaležne spomine na našega pogostitelja.«

»Bog bodi z vama, kamorkoli vaju privede vajina pot,« je odvrnil puščavnik.

»Jaz trdno upam vanj,« se je oglasila Iduna.

XV.

Nicej in Iduna sta dve uri pred solnčnim zahodom zajezdila svoja konja, se zahvalila puščavniku za njegovo gostoljubnost in odjezdila ob reki dalje. Potovala sta celo noč v svetli mesečini; jahala sta po zadnjem in najvišjem grebenu ter dospela ob jutranjem svitu do vrha. Veseli jutranji žarki so jima razkrili srečne ravnine krščanske dežele. Veselega srca sta hitela doli na rodovitno polje in se ustavila v prijazni grški vasi, ki je bila polna sadnih vrtov in oljkinih gajev.

Atenski knez je takoj vprašal po županu in najbolj ugledni osebi v vasi, in peljali so ga na njegov dom; tukaj pa je izvedel, da gospodarja ni doma, da je šel nadzorovat trgatev. Nicej pusti Iduno v županovi hiši, sam pa se napoti, da ga poišče. V vinogradu je bilo mnogo ljudi, ki so opravljali najlepše in najbolj veselo vseh opravil: brali so v vinogradu bogato

grozdje. Nekateri so stali na lestvicah, ki so slonele na vejah, trgali bujne grozde in jih metali doli, kjer so jih lovile prepevajoče deklice v jerbase ali nastavljene predpasnike. Sredi vinograda je stal mož srednje starosti in mirnega, toda pozornega očesa nadzoroval delo in semintje vzpodbujal malomarne ali učil neizkušene.

»Kristo!« je rekel atenski knez, ko se mu je približal. Župan se je ozrl, vendar očitvidno ni takoj spoznal osebe, ki ga je nagovorila.

»Že vidim,« je rekel knez, »da je bila moja previdnost nepotrebna. Moja čudna obleka me je dovolj prenaradila.«

»Knez Nicej!« vzklikne župan. »On je v resnici, preoblečen; vendar sem prepričan, da odpusti svojemu zvestemu služabniku.«

»Nobene besede o tem, Kristo,« odvrne knez. »Da povem na kratko, prišel sem iz Rumelije preko teh gora in sem šele po tej vasi spoznal deželo, v katero sem slučajno prišel. Seboj imam spremeljevalca. Jaz želim ostati nespoznan, ali razumeš? Državne zadeve. Mislim, da se smem zanesti, da ni nikogar tukaj, ki bi me mogel v tej obleki in po triletni odsotnosti spoznati.«

»Le mirni bodite, gospod,« odvrne Kristo. »Ako vas jaz nisem spoznal, ki sem

vas poznal od onega časa, ko niste bili večji kakor ta-le grozd tukaj, ste lahko popolnoma mirni glede drugih.«

»Dobro. Tukaj ostanem eden ali dva dni, da jim dam doma prilike, da se pripravijo za moj sprejem. Mejem je pa treba nemudoma poslati sela naprej. Vse to moraš storiti zame, Kristo. Kako se počutijo tvoje hčere?«

»Tako, tako, Vaša visokost,« je odvrnil Kristo. »Človek s sedmero hčerami ima dovolj sitnosti vsak dan v tednu.«

»Vendar ne tedaj, ako so vse tako krasne kakor tvoje!«

»Pah, pah! Lepota ni vse, in kar se tiče Aleksine, se hoče močiti.«

»Zelo naravno. Torej jo na vsak način pusti, da se omoži.«

»Toda Helena hoče isto.«

»Še bolj naravno, kajti ona je morebiti še lepša. Kar se mene tiče, jaz bi vzel obedve.«

»Da, da! To je vse prav lepo; vendar lepota ni vse. Jaz nimam nič proti temu, ako se Aleksina omoži, in tudi nič, ako se Helena; toda potem je tukaj še Lais —«

»Ha! Ha! Ha!« vzklikne knez. »Vidim, da ti povzročajo moje sodojenke prav veliko skrbi. Vendar se moram vrniti k svojemu tovarišu. Pridi domov, kakor hitro mogoče in potem uravnamo vse. Želim bogate trgatve in samo toliko ne-

sreče, kolikor jo je treba.« S temi besedami je knez odšel.

»No, kdo bi si bil mislil, da ga kdaj vidim tukaj,« reče župan. »Isti veseljak, kakor vedno! Kaj je neki imel opraviti v Rumeliji? Državne zadeve, seveda! Svojo novo obleko stavim, da se gre za kako lepo dekle, in naj bodo še take državne zadeve!«

XVI.

Lepa Iduna je našla po vseh svojih naporih in nevarnostih zavetišče pod prijazno domačo streho. Aleksina in Helena in Lais in vse ostale sestre so tekmovalle med seboj, kako bi stregle gostom, posebno še mlajšemu. Bile so prijazne, enako pa tudi radovedne, tako da jim Iduna ni mogla sproti odgovarjati. Vse kar je bilo Iduni mogoče storiti, je bilo, da se je smejala in molčala, in splošna sodba je bila, da je bil Škender nenavadno boječ in nenavadno lep. Drugega dne zvečer Nicej sporoči Iduni da je bil tako srečen in je našel starega bojnega tovariša, nekega plemiča, ki je bival v bližini in ki ju je povabil, da naj se koncem potovanja naslednjega dne odpočijeta v njegovem gradu. Povedal ji je tudi, da je odposlal brzega sela v Krojo, da povpraša po Škendru in jima v nekoliko dneh prinese sporočilo, kako uravnati nadaljno pot, ali naj takoj

odrine v glavno mesto Epira, ali se napoti v Bulgarijo, ako bi se Hunijad že nahajal na bojišču. Zato sta naslednjega dne nadaljevala svojo pot. Nicej je preskrbel za Iduno nosilnico ter je opravičil pri Aleksini in njenih sestrah, da je Škender rahlega zdravja. Na potu ju je spremljala mala četa dobro oboroženih jezdecev, kajti po poročilih, ki jih je prejel Nicej, je bila dežela še vedno nevarna. Odpotovali so ob solnčnem vzhodu; Nicej je jezdil ob nosilnici in vedno izpraševal svojo lepo varovanko, kako se počuti. Eno uro popoldne — v najhujši vročini, — so počivali ob nekem od oljk obdanem studencu, nato so se podali zopet na pot in jezdili proti valovitemu grebenu zelenih hribov, ki so semintja križali širno planjavo. Proti solnčnemu zahodu je atenski knez odgrnil zavese nosilnice in pokazal Iduni jako lep grad, ki se je vzdigoval na rodovitni višavi in se svetil v migljajočih žarkih pojemajočega solnca.

»Bojim se,« je dejal Nicej, »da se moj prijatelj Justinijan še ni povrnil; ker sva pa stara prijatelja, je izrekel željo, da naj ravnam, kakor da bi bil doma. Radi tebe mi je pa žal, Iduna, kajti prepričan sem, da bi ti ugajal.«

»V resnici lep grad je to,« je odvrnila Iduna, »in samo vitez zasluži tako krasno bivališče.«

Ko je ona še govorila, je poveljnik spremljajoče čete zatrobil na svoj rog, na to pa so začeli stopati po ozki cesti navzgor, ki je bila usekana skozi gozd vedno zelenih dreves. Kmalu so dospeli do vrat, ki so imele stolpe na straneh, in so prišli v notranje utrdbe. Tukaj so našli več vojakov na straži; nato je poveljnik vdrugič zatrobil na svoj rog in skozi grajska vrata se je prikazal dvorni maršal v spremstvu številnih služabnikov ter pozdravil Niceja in Iduno. Atenski knez je skočil raz konja, pomagal svoji krasni spremljevalki iz nosilnice, jo prijel za roko in jo spremlil v grad.

Prekoračili so veličastno dvorano, v kateri so viseli krasni oklepi in raznovrstno orožje, odtod so po stopnjicah iz penteliškega marmorja dospeli do zračnih soban, ki so bile obdane z orientalskimi zaveseami in opravljene z obilnim dragocnim pohištvom. Občudovala sta ta prizor, ki je bil tako različen od onih, ki sta jih poslednje čase videla ali okusila, tedaj pa je prišel dvorni maršal v spremstvu številnih služabnikov ter jima ponudil izbranega prigrizka, kave, slaščic, in dišečega vina. Odzvala sta se temu sijajnemu vabilu; čez nekaj časa pa je Nicej opomnil, da si želi gospica Iduna počitka; in v trenutku se je že približala postavna ženska v spremstvu šestero krasnih deklic, ki so

nosile dišeče baklje, in se je ponudila Idu-
ni, da jo povede v njene sobane.

In odpeljale so Hunijadovo hčer po
dolgem hodniku, ki je držal v najlepše so-
bane. Prva je bila predsoba, slikana ka-
kor vrtna lopa, bila je polna žvrgolečih
ptic; druga, mnogo večja je bila pokrita z
beneškimi zrcali, in na svetlih perzijskih
preprogah so počivale postelje iz škrlata-
stega žameta, pokrite z mnogovrstnimi
razkošnimi odejami; tretja soba je bila
urejena kot kopališče in je bila podobna
velikanski školjki. Njeno streho je tvoril
prosojni alabaster, ki se je svetil v po-
slednjih žarkih zahajajočega solnca.

XVII.

Glasno trobentanje je oznanjalo, da
je gospica Iduna popolnoma svobodna.
Knez jo je kmalu na to v krasni opravi
povabil k pojedini; čestital ji je, da je zo-
pet oblekla obleko svojega spola, ako tudi
ne svoje domovine. Iduna je bila vesela
in razočarana, Nicej zadovoljen. Obadva
sta bila vesela in dobre volje, in ona se je
veselo in prijazno smehljala Niceju. Go-
stovali so, poslušali krasno godbo, se raz-
govarjali o prestanih dogodkih in se ne-
koliko pomirili glede Škendrove osebe.

»V dveh ali treh dneh bomo vedeli
kaj več,« reče Nicej. »Medtem pa je za te-

be počitek neobhodno potreben. Šele sedaj boš začela čutiti posledice naporov, ki si jih prestala. Ako je Škender že v Kroji, bo gotovo obvestil tvojega očeta o tvojem begu; ako se pa še ni vrnil, sem odredil vse potrebno, da se odpošlje brze-ga sela do očeta. Ne boj se! Jaz sem prepričan, da se vse dobro izteče. Lepa gos-pica, pij na zdravje svojega očeta!»

»Kako morem v tem trenutku vede-ti, da morebiti ne gleda smrti v lice,« od-vrne Iduna. »Kadar sem daleč od onih, ki jih ljubim, vedno sanjam o njihovi ne-sreči.«

»V tem trenutku,« pristavi Nicej, »morebiti tudi on sanja o tvojem ujetništvu med barbari. In vendar kolika zmo-ta! Ta misel naj te tolaži in bodri! Še en-krat! Na zdravje puščavnika!«

»Ravno tako postrežljiv gostitelj, če-tudi ne tako razkošen kakor sedanji,« je rekla Iduna. »In kedaj, misliš, pride tvoj prijatelj Justinijan?«

»Oh, nikari ne skrbi zanj,« reče Ni-cej. »Nameraval je priti jutri; toda velike novice, ki sem mu jih sporočil, so more-biti spremenile njegove načrte. Povedal sem mu o preteči nevarnosti in morebiti se mu je zdelo potrebno obiskati bližnje poveljnike ali iti celo v Krojo.«

»Oh!« je vzkliknila Iduna, »rada bi, da bi bila v taboru svojega očeta.«

»Kmalu bomo tam, draga gospica,« odvrne knez. »Častiti dvorni maršal,« je pristavil in se obrnil proti uradniku, »napij srečnemu sestanku te plemenite gospice z njenimi prijatelji!«

XVIII.

Minuli so že trije ali štirje dnevi v Justinijanovem gradu in Nicej je skušal prepričati Iduno o njenem praznem strahu. En dan so pregledovali grad, drugega dne jo je zabaval z lovom s sokoli, tretji dan jo je popeljal k razvalinam bližnjega svetišča in ji sredi samotnih, krasnih stebrov čital svojega ljubljenega Eshila. Brzi sel se še ni povrnil iz Kroje, in Nicej je našel dovolj povoljnih vzrokov zakaj toliko časa ne pride. Negotovost je postala sčasoma Iduni tako mučna, da je nasvetovala knezu, naj brez vsacega nadaljnega odlašanja odrineta. Niceju tudi sedaj ni manjkalo mnogovrstnih verjetnih vzrokov, da še ostaneta v gradu, toda Iduna je vstrajala pri svojem sklepu.

»V resnici, dragi Nicej,« je rekla, »moja želja videti očeta ali slišati o njem, je tako velika, da ni skoro nobene nevarnosti, v katero se ne bi podala, da bi zadostila ti svoji želji. Čutim, da sem že preveč zlorabila tvojo potrpežljivost. Toda sedaj nismo več v sovražni deželi in je

treba samo najeti nekoliko vodnikov in stražnikov. Pusti me toraj, da odidem sama.«

»Iduna!« vzklikne Nicej očitajoč. »Oh, Iduna, kako si okrutna! Tega nisem pričakoval.«

»Dragi Nicej,« odgovori ona, »ti me vedno napačno razumeš. Neskončno bi me veselilo, ako bi me ti popeljal nazaj k Hunijadu, toda sedanji časi niso navadni in ti nisi navaden človek. Ti pozabiš, da je nekdo, ki ima do tebe večje pravice kakor izgubljeno dekle, namreč tvoja domovina. In naj si bo Škender v Kroji ali ne, Grška potrebuje navzočnosti in dela atenskega kneza.«

»Jaz nimam domovine,« odvrne Nicej žalostno, »in nobene stvari, za katero bi se poganjal.«

»Nicej! Ali je to oni poetični rodoljub, ki je včeraj zavidal Temistokla,«

»Oh, Iduna, včeraj si ti bila moja modrica. Ne čudim se, da si se naveličala življenja v tem gradu,« je nadaljeval z otožnim glasom; »tukaj ni ničesar, kar bi te zanimalo; kar se pa mene tiče, pa ima grad vse, kar mi je dragega, in, nasmeh od tebe, nasmeh navdušenja in jaz ne bom več zavidal Temistokla, marveč se z njim veselil.

Sprehajala sta se po grajski dvorani; Iduna je stopila nekoliko na stran in se

delala, kakor da bi hotela natančneje pogledati nek poseben ščit. Nicej pa ji je sledil, položil svojo roko nežno v njeno in jo peljal proč.

»Draga Iduna,« je rekel, »odpusti mi, toda ljudje se bojujejo za svojo usodo. Moja je v tvojih rokah. To je boj med srečo in nesrečo, med slavo in nečastjo. Ne čudi se toraj, ako se nočem brez boja odreči svojemu upanju na boljšo srečo. Še enkrat se obračam do tvojega usmiljenja, ako ne do tvoje ljubezni. Ako bi bila Iduna moja, ako bi samo izrekla, da je mogoče, da postane moja, ni ničesar, slovesno prisegam, kar čutim, ničesar ni, česar ne bi bil zmožen in nobenega pogoja, ki ga ne bi rade volje sprejel. Toda to gotovost, ali to možnost moram imeti, jaz ne morem živeti brez tebe!

»Nicej!« je rekla Iduna, »tako govorjenje v teh razmerah je skrajno neplemenito!«

»Oh, Iduna, moje življenje odvisi od ene same besede, katere nočeš izgovoriti, in ti govoriš o plemenitosti! Ne, Iduna, nisem jaz, ki sem neplemenit!«

»Naj toraj rečem, nepravično, knez Nicej.«

»Reci, kar ti je drago, Iduna, samo da rečeš, da si moja.«

»Oprostite, gospod, jaz sem svobodna!«

»Svobodna! Ti si me vedno podcenjevala, Iduna. Komu pa dolguješ to svobodo?«

»Sedaj ni prvikrat,« je opomnila Iduna, »da me spominjaš hvaležnosti, ki sem ti jo dolžna; in spomin nanjo je neizbrisljivo utisnjen v moje srce, tako da ne more niti sedanji pogovor povzročiti, da bi se čutila manj hvaležno. Nikdar ne pozabim, da sem hvaležna za vse, kar mi je dragega, tebi in tvojemu tovarišu!«

»Mojemu tovarišu!« je odvrnil knez bled od strasti. »Mojemu tovarišu! Ali me moraš vedno spominjati mojega tovariša?«

»Nicej!« je rekla Iduna, »ako že pozabiš, kar pristojna meni, se skušaj vsaj spomniti, kar pristojna tebi!«

»Iduna!« reče knez, se ji približa in jo prime za roko, »odpusti mi! Odpusti mi! Jaz nisem gospodar svoje pameti. Jaz nisem nič, jaz nisem prav nič, dokler se Iduna obotavlja!«

»Ona se ne pomišlja, Nicej. Jaz želim, jaz zahtevam, da se ta pogovor konča, in se nikdar, nikdar več ne obnovi.«

»In jaz ti povem, prevzetna ženska,« je dejal knez, škripal z zobmi in govoril s strastnimi besedami, »da nočem biti več nekaznovano zametovan. Iduna je moja ali nikogar drugega!«

»Ali je to mogoče?« vzklikne Hunijadova hči. »Ali je v resnici prišlo tako daleč? Toda zakaj se čudim temu? Vsaj že dolgo poznam Niceja. V trenutku zapustim grad.«

»Ti si vjetnica,« odgovori knez mirno in se s prekrižanimi rokami nasloni na zid.

»Vjetnica!« vzdihne Iduna nekoliko prestrašena. »Vjetnica! Jaz ti kljubujem. Ti si samo gost tukaj, kakor jaz. V odsotnosti gospodarja se obrnem do njegovega maršala. Ta nikdar ne pripusti, da bi se prapor njegovega gospoda omadeževal s trmo kakega strastnega dečaka!«

»Kakega gospoda?« vpraša Nicej.

»Tvojega prijatelja, gospoda Justinijana,« odgovori Iduna. »On se pač ni nadejal, da kedo tako zlorabi njegovo gostoljubnost.«

»Mojega prijatelja, gospoda Justinijana!« odvrne Nicej in se zlobno zasmije. »Čudim se, kako se je mogla oseba, ki ima tak razum kakor gospica Iduna, dati tako lahko prevariti od strastnega dečaka! Ali je mogoče, da si mogla samo za trenutek misliti, da je kedo drugi gospodar tega gradu kakor tvoj udani suženj!«

»Kaj!« vzklikne Iduna vsa prebledela.

»Jaz imam v resnici čast imeti gospico Iduno kot svojega gosta,« nadaljuje

Nicej z bridkim posmehom.« Ta grad Kalista, najlepši v celem Epiru, sem podedoval od svoje matere. Poslednje čase sem ga redko kedaj obiskal; vendar pa postane moje najljubše bivališče, ako postane kraj mojega ženitovanja, kakor se nadejam.«

Iduna se je začudeno ozrla naokoli, nato pa se je zgrudila na stol in se zjokala. Knez pa je hodil odločno in hladno po dvorani gori in doli.

»Izdajavec!« zakriči Iduna.

»Gospica Iduna!« reče knez in se vse de poleg nje. »Jaz nočem opravičevati prevare, ki so jo samo tvoji čari mogli povzročiti in ki jo edini morejo opravičiti. Čuj me, gospica Iduna, poslušaj me mirno. Jaz te ljubim z ljubeznijo, ki je ravno tako trajna kakor je silna. Knez sem, dostojanstvenik, bogat, zato pač smem prositi za roko hčerke velikega Hunijada. Jaz sem mlad, gospice na dvoru so me imenovala lepega; ob strani tvojega očeta sem zlo-mil nekoliko sulic za tvojo čast, in celo Iduna je nekoč spoznala, da me smatra razumnim. Bodi torej usmiljena! Dovoli, da dobe moje krasne Atene dostojno kraljico! Duhovnik je pripravljen, draga deklica. Samo en smehlaj! V nekoliko dneh dospeva v tabor tvojega očeta in potem poklekneva pred njim, kakor jaz sedaj pred teboj, in ga prosiva blagoslova za

najino srečno zvezo. Pri teh besedah zdrsne na kolena, jo prime za roko in ji zre v oči. Bile so žalostne in otožne.

»Zastonj! Nicej,« je rekla Iduna, »Jaz sem ženska, zapuščena in preganjana, vjeta tam, kjer sem se najmanj nadejala preganjanja. Nicej, nikdar ne morem biti tvoja! Sedaj se pa izročam usmiljenju Vsegamogočnega.«

»Dobro,« reče Nicej. »Z grajskega stolpa lahko vidiš valove Jonskega morja. Ti ostaneš tukaj kot vjetnica toliko časa, dokler ne pride iz Pireja ena mojih ladij, da naju ponese v Italijo. Moja moraš biti, Iduna. Na tebi je, da odločiš, pod kakšnimi pogoji. Ako ostaneš še nadalje trdovratna, potem se za vedno poslovim od svoje domovine in svojega očeta. Ako si pa razumna, potem te čaka usoda, ki ti nudi vse, kar so dosedaj ljudje imenovali srečo.« S temi besedami je odšel in prepustil nesrečno Iduno v grajski samoti nesrečnim mislim.

XIX.

Iduna je v začetku mislila, da izvira kneževo obnašanje iz prevelikega in minljivega prekipevanja strasti, kakor se je večkrat prigodilo, kar ga je poznala. Ko pa je kmalu na to odšla v svojo sobo in ji je njena glavna strežnica povedala, da se mora v bodoče smatrati kot vjetnico, in

ne sme zapustiti sobe brez dovoljenja, se je začela tresti od strahu pred mogočim nasiljem slabo brzdanega duha. Skušala je pridobiti strežnico na svojo stran; toda ženska je bila predobro izučena, da bi pokazala katerokoli čustvo ali izrazila katerokoli mnenje o celi stvari, in ji je celo sporočila, da ji je zapovedano govoriti ž njo samo kar zahteva njena služba.

Iduna je bila skrajno nesrečna. Spomnila se je na svojega očeta, mislila na Škendra. Preteklost se ji je zdela kakor sanje; pogostokrat je začela skoro misliti, da je še vedno vjetnica v adrijanopeljskem seraju in da so bili vsi poslednji čudni doživljaji samo omamni prizori nemirnega spanja. Pri takih mislih jo je potem kak majhen dogodek, glas zvonca ali pogled na kako svitlo stvar prepričal, da se nahaja v krščanski deželi, da je bila v resnici v vjetništvu in sicer vjetnica zaljubljenega tovariša svojih mladih let. Njena ogorčenost radi Nicejevega vedenja je vzpodbujala njen pogum; sklenila je, da poskusi ubežati. Njene sobe so bile samo od zgoraj razsvitljene; zato je sklenila splaziti se ponoči na hodnik. Toda vrata so bila zaklenjena. Žalostna in prestrašena se je vrnila nazaj v svojo sobo in bridko jokala.

Dvakrat na dan jo je resna in molčeča ženska obiskala ter ji prinesla živeža, in

ko je zopet odšla, je zaprla vrata za seboj. To je bilo edino človeško bitje, ki ga je zaprta Iduna mogla videti. In tako je že minulo teden dni. Devetega dne zvečer je ženska presenetila Iduno s tem, da ji je izročila neko pismo, ko je odhajala iz sobe. Iduna ga je sprejela z radovednostjo in vendar nerada. Spoznala je Nicejevo pisavo in ga vrgla nejevoljno na tla.

Toda pismo je bilo treba prečitati in zato ga je pobrala in odprla. V njem je bilo pisano, da je dospela iadija iz Aten in da mora naslednjega dne odriniti proti Italiji. Sporočilo se ji je tudi, da so Turki pod poveljništvom Mohameda udrli v Albanijo in da so Ogri pod poveljstvom njenega očeta prišli kristjanem na pomoč. Pismo pa jo je tudi spominjalo, da bi jo mogel Nicej skoro v istem času, ki bi ga potreboval za odhod v tujo deželo, ako bi bila razumna, izročiti njenemu očetu, on pa bi se lahko vdeležil velikega boja za domovino in vero. Pismo je bilo pisano odločno, vendar pa dobrohotno.

Ko je nesrečna gospica planila pokonci in prestrašena stopila po svoji sobi, se je zgodilo da je veter njene obleke ugasnil svetilko. Ker jo je strežajka v tem dnevu ravnokar poslednjikrat obiskala, je bilo malo upanja, da bi jo mogla zopet prižgati.

Nesrečni so v temi vedno še bolj nesrečni. Svetloba je zanje največja tolaž-

nica. In tako je ta mala nesreča zapuščeno Iduno skoro popolnoma prevzela. Ko se je ozirala naokoli in v svoji nesreči vila svoje roke, je svitla proga svetlobe na strani vzbudila njeno pozornost, kar jo je zelo iznenadilo. Stopila je v tej smeri naprej, iztegnila počasi svojo roko in opazila, da svetloba prihaja skozi razpoko v okviru enega velikih zrcal, ki so bili uloženi v steno. In ko je pritisnila na okvir, je na svoje začudenje čutila, da se je začel premikati. Previdno je svojo roko le polagoma odtegovala in tako zmanjšala hitrost, ki jo je povzročilo pero. Ko je zrcalo odstranila, je videla majhno okno pred seboj. Iduna je prijala za ročaj in brez velike težave odprla okno.

Vjetnica je veselega srca zrla v svetli mesečini na prosto in krasno pokrajino. Pod njo je rastlo bogato in bujno drevje, pred njo se je razprostirala prostrana, rodovita ravan, obrobljena od temnih, visokih gora, na svitem jasnem nebu pa se je svetil prvi lunin krajec, srečo obetajoče znamenje moslemanskih napadovalcev.

Iduna je radostno zrla na to pokrajino, potem pa je odšla od okna in si z rokami zakrila svoje oči, ki toliko časa niso gledale svetlobe. Morebiti so jo tudi navdale nenavadne misli. Kajti naenkrat je zagrabila število prtov, ki so ležali na enem izmed stolov, ter jih zvezala sku-

paj; nato je z največjim naporom primaknila k oknu težko postelj, pritrdila nanjo tako narejeno vrv, drugi konec pa je vgrla skozi okno. In vrla Hunijadova hči se je priporočila usmiljenju Svete Device in splezala po prteni vrvi na spodaj ležeči vrt.

Ustavila se je, da se oddahne in uživa svojo svobodo. Drzen je bil čin, ki ga je tako pogumno izvršila. Toda nevarnost se je sedaj šele začela. Spoznala je, da je splezala na zadnjem delu gradu navzdol. Boječe se je plazila dalje. Spomnila se je, da so se nahajala majhna vrata v zidovju, ki je obdajalo grad. Dospela je do vrat. Bila so seveda zastražena. Edin stražnik pa je ležal blizu vrat, poleg njega pa je ležala prazna kupica in izpraznjen vinski meh.

Vzpričo tega ji ni bilo težko splaziti se mimo njega in do vrat. Odprla jih je brez najmanjšega truda in dospela na prosto.

Sedaj je bila v resnici svobodna. Urno je hitela preko širne planjave. Nadejala se je, da pride do kakega mesta ali vasi predno opazijo njen beg, in tako je hitela skoro tri ure neprestano naprej, ne da bi se ustavila. Dospela je do krasnega oljkinega gaja, ki se je razprostiral široko po ravnini. In pot je držala skozi ta lepi oljkin gaj. Hodila je dalje in ko je prišla ne-

kako miljo daleč, je prišla do odprte zele-
nice sredi gaja. Sredi trate se je vzdigo-
valo lepo starodavno poslopje iz belega
mramorja in blizu njega je žuborel stude-
nec. Bilo je skoro polnoči. Iduna je bila
že vtrujena in se je vsedla na stopnjice pri
studencu. In ko je tukaj premišljevala kaj
vse je doživela, je začula v gozdu neko
šumenje; prestrašena je skočila pokonci in
se skrila za nekim drevesom.

In ko je utripajočega srca stala tam-
kaj, se je z nasprotne strani približal stu-
dencu možak. Stopil je na stopnico studen-
ca in se pogledal v vodo, kakor da bi hotel
piti; mesto tega pa je izvlekel svoj scime-
tar in ga sunil trikrat v vodo in glasno za-
klical: »Škender-beg!« Ko je Iduna čula
to ime, je stopila gnana od neke nepre-
magljive sile izza svojega skrivališča;
vendar je naenkrat na ves glas zakričala,
ko je spoznala obraz princa Mohameda!

»O, noč slave!« vzklikne princ in sto-
pi k njej. »Ali v resnici zopet vidim krasno
Iduno? To je v istini resničen čar!«

»Proč! Proč!« je zavpila Iduna pre-
strašena in skušala ubežati.

»Držal je svojo besedo, ta zviti
zdravnik, boljše kakor sem pričakoval!«
je dejal Mohamed in jo prijel.

»Prav kakor zaslužiš!« je zaklical
mogočen glas. Iz gozda je planil vitek ju-
nak in hitel proti Turku.

»Tukaj sem, da izpolnim svojo obljubo, princ Mohamed!« zakliče tujec in potegne svoj meč.

»Škender - beg!« vzklikne princ.

»Midva sva se že nekoč videla, princ. Narediva sedaj tako, da se bodeva zadnji-krat videla.«

»Nesramni, peklenški izdajalec!« je vzkliknil Mohamed; »ali v resnici misliš, da bom onečastil svoj meč s krvjo svojega ubeglega sužnja? Ne! Prišel sem semkaj, da te kaznujem; ne morem se pa tako ponižati, da bi bil jaz sam tvoj kaznovalec. Straže naprej! Zgrabite ga! Primate oba-dva!«

»Iduna plane proti Škendru, ki jo je vjel v eno roko, med tem ko je v drugi vihtel svoj scimeter. Iz loga so se vsuli Mohamedovi vojaki.

»Ali v resnici misliš, Mohamed,« je rekel Škender, »da sem bil zato vzgojen v seraju, da me prekani moslemska zvijača. Ponudim ti boj osebno, ako želiš, vendar naj bo boj enak, kakorkoli se bova bojevala.« Zažvižgal je, in od one strani, od koder je prišel Škender, je prihitela četa Ogrov, katerim je stal na čelu sam Hunjad.

»Pridi toraj!« zakliče Mohamed, »mož proti možu!« In meča zažvenketata; toda spremljevalcem Amuratovega sina se je zdela cela zadeva v sedanjih okoliščinah

nekoliko nevarna in so radi tega odvedli princa v stran.

»Jutri odločimo ta boj na ravnini pred Kalisto!« zakliče Mohamed.

»Epir je pripravljen!« odvrne Škender.

Turki so odšli. Škender je odnesel nezvestno Iduno k očetu. Hunijad objame svojega toliko časa izgubljenega otroka. Škropili so ji obraz z vodo iz studenca in kmalu se je zavedla.

»Kje je Nicej?« vpraša Škender; »in kako si prišla zopet v Mohamedove roke?«

»Oh, plemeniti gospod, moj dvojni osvoboditelj,« odgovori Iduna, »v resnici sem bila zopet v ujetništvu, toda moj sovražnik je bil sedaj, rdečica me zaliva, ko moram to povedati, krščanski knez!«

»Sveta Devica!« vzklikne Škender. Kdo je ta lopov?«

»Ta ničvrednež, gospod Škender, je tvoj prijatelj in tvoj učenec, oče!«

»Nicej iz Aten!« vzklikne Hunijad. Škender je žalosten molčal.

Iduna je nato sedeč med očetom in Škendrom ob studencu pripovedovala o vsem, kar se ji je prigodilo, odkar se je ločila z Nicejem od Škendra, in ni pozabila omeniti Hunijadu vse Škendrove udanosti, o čemur pa je Škender molčal kakor resničen junak. Veliki Hunijad ni vedel, kaj

bi storil, ali naj bi obsipal z ljubeznjivostmi svojega ljubljeneega otroka ali s svojo hvaležnostjo Škendra. Tako so se nekoliko časa razgovarjali in Škender je ogrnil s svojim plaščem Iduno in skoro nevede ovil svojo roko okoli njenega vratu.

Ravno ko so se pripravljali, da se povrnejo v krščanski tabor, se je začul v logu velik hrup in kmalu potem se je prikazala od one strani, od kjer je prišla Iduna, množica mož, ki so nosili baklje in razburjeni preiskovali gozd na vse strani. Škender in Hunijad sta planila pokonci, vendar sta kmalu opazila, da so Grki. Njihov poveljnik je zagledal pri studencu gručo ljudi in je prišel bližje, da povpraša, kje je Iduna. Ko pa je spoznal Škenderbega, mu je padla baklja iz rok, obrnil se je v stran in si zakril svoj obraz.

Iduna se je pritisnila k svojemu očetu, Škender je povесil svojo glavo, Hunijad pa je gledal resno in strašno; oprostil se je objema svoje hčere, stopil naprej in položil svojo roko na tujca.

»Mladi človek,« je rekel plemeniti oče, »ako bi izviralo to tvoje vedenje iz kesanja in ne iz sramote, bi bilo morebiti bolje. Mnogokrat sem te svaril pred usodepolnimi posledicami neukročene strasti. Več kakor enkrat sem ti prerokoval, da pride ura, ko te pripravi tvoje življenje v zaničevanje in sramoto. Ta ura je sedaj

prišla in tako daleč je sedaj prišel knez iz Aten. Sedaj stojiš pred nami, ki si nas v srce razžalil in ki bi nas moral ljubiti in čuvati. Tukaj je prijatelj, ki je tvegall svoje življenje in premoženje za tvoje življenje in tvojo srečo. Ti si ga pa zlorabil za slugo, za posredovalca svoji pohotnosti in ga potem zapustil v največji sili. Ta deklica je bila tovarišica v tvojih mladih letih in je imela pravico do največje prijaznosti. Ti pa si ravnal z njo neskočno hujše kakor turški ropar. In tvoj oče je bil moj najdražji prijatelj. Skušal sem poplačati njegovo prijateljstvo s tem, da sem nadomeščal njegovemu osirotelemu otroku njegovo mesto. Kako sem izpolnoval to dolžnost, mi ne pristojā soditi; kako pa si ti izpolnoval svojo, more najbolje dokazati moja hčerka, tvoja bivša vjetnica.«

»O, prizanesite mi, odpustite mi!« vzdihne atenski knez, se obrne in pade na kolena. »Najbolj nesrečen človek sem. Vsaka vaša beseda je puščica v moje srce. Pravična usoda je prekrižala vse moje naklepe, in jaz sem za to hvaležen. Ne morem si misliti ali celo upati, da mi more ta gospica v resnici odpustiti; in vendar je odpuščanje nebeški dar. Morebiti jo omehča spomin na prejšnje čase. Kar se vas tiče gospod — toda jaz nočem govoriti, ne morem. Plemeniti Škender, ti govori . . . Bodi srečen! Jaz nočem oskru-

niti s svojimi obljubami tvojih nad. In vendar rečem: Z Bogom!«

Atenski knez se je popolnoma potrto obrnil in odšel za njim.

»Nicej,« je rekel Škender, toda knez je že stopil v gozd in se ni ozrl.

»Dragi Nicej,« je rekel Škender vnovič; knez se je obotavljal.

»Ne ločiva se tako,« je rekel Škender. »Iduna je zelo nesrečna. Naročila mi je, da ti povem, da je vse pozabljeno.«

»Bog jo živi in Bog poživi tudi tebe!« je odvrnil Nicej. »Prosim te, pusti me, da odidem.«

»Ne, dragi Nicej. Ali nisva prijatelja?«

»Najboljša in najzvestejša, Škender. Predno jutri napoči dan, pridem k tebi v tabor in se snidem s teboj v tvojem šotoru. Za sedaj bi pa bil rad sam.«

»Dragi Nicej, še eno besedo. Omenil si nekaj, o čemur bi želel, da bi tega ne bil storil, in prerokoval si nekaj, kar se nikdar ne more zgoditi. Jaz nisem rojen za toliko srečo. Epir je moja nevesta, dragi Nicej. In kakor gotovo je živ Bog v nebesih, prijatelj, najslovesnejše ti prisegam, v tej stvari mi ni bilo za drugega kakor za tvojo čast.«

»Vem, moj dragi prijatelj, vem,« je odvrnil Nicej. »Predobro občutim tvojo vrednost, ki je občudovanja vredna. Nobene besede več, nobene besede več. Ona je dostojna žena za junaka, in ti si junak!«

XX.

Po boju pri mostu je hitel Škender naravnost proti Kroji. Mej potoma je vedno povpraševal po Niceju in Iduni, vendar brez uspeha, in radi nepovoljnih odgovorov, ki jih je dobil, se je tolažil z mislijo, da sta šla po drugi poti, in bil je prepričan, da morata biti sedaj popolnoma na varnem. Sel iz Kroje, ki je donesel Hunijadu sporočilo o begu njegove hčere, ga je prosil tudi pomoči proti pretečemu navalu Turkov v Epir, in Hunijad se je iz osebne hvaležnosti, kakor tudi vsled javne dožnosti osebno odzval pozivu na čelu dvajset tisoč konjenikov s sulicami.

Hunijad in Škender sta se natihem veselila, da bosta mogla pomiriti drug drugega glede Idune. Epirski vojvoda se je veselil, misleč, da sta se njegova bivša spremljevalca napotila naravnost proti Transsilvaniji; ogrski poveljnik pa se je udajal radostnemu upanju, da bo prva oseba, ki jo objame v Kroji, njegov toliko časa izgubljeni otrok. Ko sta se pa sešla in nobeden izmed njiju ni mogel dati drugemu nikakoršnega pojasnila v tej zadevi, se ju je polotila velika žalost. Vendar so jima dali dogodki malo priložnosti in časa vdajati se žalosti in skrbi. Ravno istega dne, ko je Hunijad s svojimi konjeniki došel v Krojo, je prekoračila gore turška

vojska pod poveljstvom princa Mohameda in se utaborila na rodovitni ravnini pri Kalisti.

Ker je stal Škender vsled pomoči Hunijada in sosednih knezov ter vsled rodoljubne požrtvovalnosti svojih rojakov v trenutku na čelu vojske, kakoršne turški princ ni mogel pričakovati, je sklenil, da nemudoma odrine proti Turkom, jih napade in v redni bitki odloči usodo Grške.

V noči pred prihodom Idune k slovitemu studencu je nastopila krščanska vojska svoje prostore nekoliko milj daleč od Turkov. Turki so hoteli odlašati boj do mlaja, ki je imel biti ravno v naslednji noči. In zgodilo se je, da se je omenjenega večera Škender spomnil obljube, ki jo je dal turškemu princu v serajskem vrtu v Adrijanoplju, in ker je poznal praznoverni značaj Mohameda in je bil prepričan, da gotovo pride na določeni kraj, zato je sklenil tudi on iti k studencu pri Kalisti.

Predno je napočilo jutro, se je krščanska vojska že razpostavila v bojni red. Škender je poveljeval sredini, Hunijad desnemu krilu. Levo krilo so vsled nujne prošnje prepustili atenskemu knezu. Megla, ki je pokrivala ravnino, je omogočila Niceju, da je skoraj neopaženo napadel desno turško krilo. Z nepremagljivo silo je navalil na moslemske vrste in jih pripravil v velik nered. Mohamed je prihitel

z novimi četami na pomoč. Velikanska množica janičarjev je z glasnim klicanjem Alaha in preroka udrila proti krščanskemu središču. Hunijad je nameraval napasti od strani, pa je bil sam napaden od turške konjenice. Vnel se je splošen boj, ki je divjal z veliko silo. Škender je namestil v svoji sredini novo, mogočno baterijo topov, katere mu je podaril papež in ki so ravno dospeli iz Benetk. Ti topovi so strašno podirali turške vrste. Škender pa jih je sam s svojim nepremagljivim scimetarjem kar kosil. Klanje je bilo strašno! Vpitje grozno! Toda med vsemi krščanskimi vitezi se ni nobeden tako odlikoval kakor atenski knez. Z brezobzirnim obupom je planil na bojišče in videlo se je, kako se vse umika pred njegovim groznim navalom. Njegov vzgled je navdajal njegove vojake s takim navdušenjem, da se njemu nasproti stoječi del turške vojske ni mogel dolgo ustavljati strašnemu pogumu in srčnosti kristjanov, četudi je navduševal Turke sam princ Mohamed. Nicej je potem hitel na čelu izbranih čet Škendru na pomoč, planil na janičarje od zadaj ter jih popolnoma obkolil. Hunijad je naenkrat vnovič napadel levo turško krilo. Ker se Moslemi niso nadejali toliko moči in odločnosti in poguma svojih nasprotnikov, se jih je polastil strah. V nekoliko minutah je nastal divji nered in njihovi poveljniki so

si zaman prizadevali, da bi jih zopet zbra-
li. S krvavim scimeterjem v roki je pozi-
val in navduševal Škender svoje vojake,
da si zagotovijo popolno zmago križa in
svobodo Epira.

Turki so padali kot snopje. Ko je Mo-
hamed spoznal, da je vse izgubljeno, je
zbežal v spremstvu nekoliko vojakov in
evnuhov proti goram in prepustil svojo
razpršeno vojsko skrbi svojih paš. Pov-
sodi je bilo videti begunce in njihove za-
sledovalce. Nekaj jih je bežalo tudi proti
morju, kjer je bilo usidrano turško bro-
dovje. Ravnina je bila posuta z mrtvimi
trupli, orožjem, šotori in prapori. In med
kristjani, ki so padli v boju, se je nanajalo
tudi truplo atenskega kneza.

XXI.

Ko je ležalo mrtvo truplo nesrečnega
ljubimca Hunijadove hčere še na bojnem
polju, je vsprejemal njegov bolj srečni pri-
jatelj sredi prizorišča svoje zmage čestit-
ke svoje osvobojene domovine. Poraz
Turkov je bil popoln in je v zvezi s njiho-
vim porazom v Bulgariji obvaroval pred
novimi napadi krščanstvo. Škender je
sredi svojih kneževskih zaveznikov in
epirskih glavarjev, zmagoslavnih prapor-
jev krščanstva in vplenjenih bojnih zna-
kov moslemskih prejel od Hunijada roko
njegove lepe hčere.

»Po zaslugi teh hrabrih vojakov,« je odvrnil junak, »morem sedaj podati tvoji hčeri varno, častno in krščansko domačijo.«

»Ti si, veliki gospod, ki mu Epir dolguje svojo varnost in svobodo,« je rekel poveljnik, ko je nagovoril Škendra, »svojo narodno neodvisnost in svojo sveto vero. Vse, kar nam sedaj preostaja storiti, je, da si vse to ohranimo in zagotovimo. In da obdržimo vse te stvari, trajno in uspešno, ne vem boljšega, kakor da te prosim da vsprejmeš krono svojih podanikov. In zato zakličem: Bog poživi Škendra, epirskega kralja!«

In vse ljudstvo je vpilo in klicalo: »Bog poživi kralja! Bog živi Škendra, epirskega kralja!«

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

Ben-Hur. Ludovik Wallace. — Podravski. Roman iz časov Kristusovih. Vezano K 4·50.

Zadnji dnevi Jeruzalema. (Lucij Flav.) J. Spillmann. J. D. Zgodovinski roman. 2 dela. K 3 80, vezano K 5·40.

Ta najlepša in najobširnejša Spillmannova povest se vrši v prvem začetku krščanstva, samo nekaj let po Kristusovi smrti. V njej srečamo več oseb, ki so nam znane že iz svetopisemskih zgodb in so bile več ali manj udeležene ob Gospodovem trpljenju in smrti. — Povest se konča z razdejanjem jeruzalemskega tempeljna, te v tedanjem času najslovitije in najkrasnejše stavbe, ki je bila razdejana, četudi jo je zmagovalec, rimski poveljnik Tit, sam hotel ohraniti. Da so se izpolnile besede Gospodove je bila porušena, da ni ostal niti kamen na kamenu.

Quo vadis? Roman iz Neronove dobe. Henrik Sienkiewicz. Drugi natis. Vezano K 5·50.

Svetovni pisatelji so napisali več krasnih romanov iz Kristusovega časa, oziroma iz prve dobe krščanstva; saj nudijo romanopiscu dovolj tvarine oni časi, ki so po svojih dogodkih za razvoj svetovne zgodovine tako pomembni in silni, da obstane pred njimi celo roka nevernega zgodovinarja s spoštovanjem in začudenjem. Med vsemi temi romani pa zavzema „Quo vadis?“, čigar slovenski prevod se nam nudi že v drugem natisu, brezdvomno prvo mesto. „Quo vadis?“ je najboljši Sienkiewiczovo delo in naj ne manjka v nobeni slovenski knjižnici.

Oče naš. Fran Malavašič. Povest za mladino in ljudstvo. Broširano K 1·50.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

Vojska na Daljnem Vzhodu. Dr. Evg. Lampe.
K 4·80, vezano K 6·-.

Ta obširna zgodovina rusko-japonske vojske je vsled svoje živahnosti, premnogih lepo izvršenih slik in natančnega opisovanja modernih bojnih sredstev izredno poučna in zanimiva.

Povesti slovenskemu ljudstvu v pouk in zabavo.
Andrej Kalan. Nova zbirka. I. zvezek. K —·80.

Zbirka pravih biserov za ljudstvo. Zanimiva in poučna je zlasti pripovedna slika: „Iz bolezní alkoholnega norca“, dalje obsega sledeče povesti: Oče in sin. — Berač s stopnjic pri sv. Roku. — Kovač iz Antwerpna. — Vojakov rejenec. — Pokora. — V snegu.

Za otroke.

Angelček. Anton Kržič. Otrokom prijatelj, učitelj in voditelj. Dobi se še 15 raznih letnikov, in sicer od letnika 1894 do 1908. Vsak letnik je zase celota in velja trdo vezan K 1·-.

Ta list za nežno deco je za vzgojo mladih src neprecenljive vrednosti. „Angelček“ blaži s svojimi pesmicami in povestmi otroško dušo in jo razveseljuje s svojimi skrbno izdelanimi slikami. Vceplja v mladino ljubezen do Boga, doma, staršev in učiteljev in se ne more pogrešati v nobeni slovenski rodbini. Vsak letnik je celota zase, vsi skupaj pa tvorijo pravi zaklad za vzgojo naše ljube dece. Kaj pripravi so „Angelčkovi“ letniki za darila otrokom ob primernih prilikah.

Slovenski ABC v podobah za otroke. K —·80, vezano K 1·20.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

Hitra vožnja po železnici. Knjiga s podobami za otroke. K 1'60.

Kdor hoče svojim otrokom napraviti veselje, obenem pa jih igraje naučiti brati, naj jim kupi ti dve knjigi, ki imata lepe večbarvne podobe, poleg njih pa kratke pesmice, ki se sliki prilegajo in so prirejene za otroški razum in domišljijo.

Leposlovna knjižnica.

I. zvezek: Razporoka. Pavel Bourget. — Kalan. Roman. K 2'—, vezano K 3'—.

Našemu izobraženstvu se je med vsemi prevodi modernih romanov ta skoro najbolj priljubil.

II. zvezek: Stepni kralj Lear. Ivan Turgenjev Sergejevič. Povest. **Hiša ob Volgi.** S. Stepnjak. — Josip Jurca. K 1'20, vezano K 2'20.

Dva bisera slovanskega slovstva.

III. zvezek: Straža. Fran Virant. — Boleslav Prus. Povest. K 2'40, vezano K 3'40.

Povest rodoljubnega pisatelja, ki opisuje boj poljskega kmeta zoper tujega pruskega naseljenika, bo vsakogar navdušila za ljubezen do rodne grude.

IV. zvezek: Ponižani in razžaljeni. F. M. Dostojevskij. — Vladimir Levstik. Roman v štirih delih in z epilogom. K 3'—, vezano K 4'20.

Svetovnoslavni pisatelj nam tu odpira pogled globoko v rusko življenje, ki je polno tajnosti in privlačne sile.

V. zvezek: Kobzar. Taras Sevčenko. — J. Abram. Izbrane pesmi. Z zgodovinskim pregledom Ukrajine in pesnikovim življenjepisom. K 2'40, vez. K 3'60.

Za slovstvenika neobhodno! V narodnih pesmih Ukrajincev čutimo sorodne odmeve in zdi se nam, da veje v njih slovenska duša.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

VI. zvezek: **Mož Simone.** Champol. — V. Levstik. Roman. K 1·90, vezano K 3.—.

Malokateri moderni roman je tako zanimivo zapleten in povzroča pozornost od kraja do konca kakor ta povest, ki mojstrsko opisuje boje in požrtvovalnost ženske duše.

VII. zvezek: **Hajdamaki.** Taras Sevčenko. — Josip Abram. Poem z zgodovinskim uvodom o hajdamaščini. (Kobzar II. del.) Broširano K 1·50. (VI. in VII. zvezek skupno K 3·40, vezano K 4·50.) Ima iste vrline kakor Kobzar.

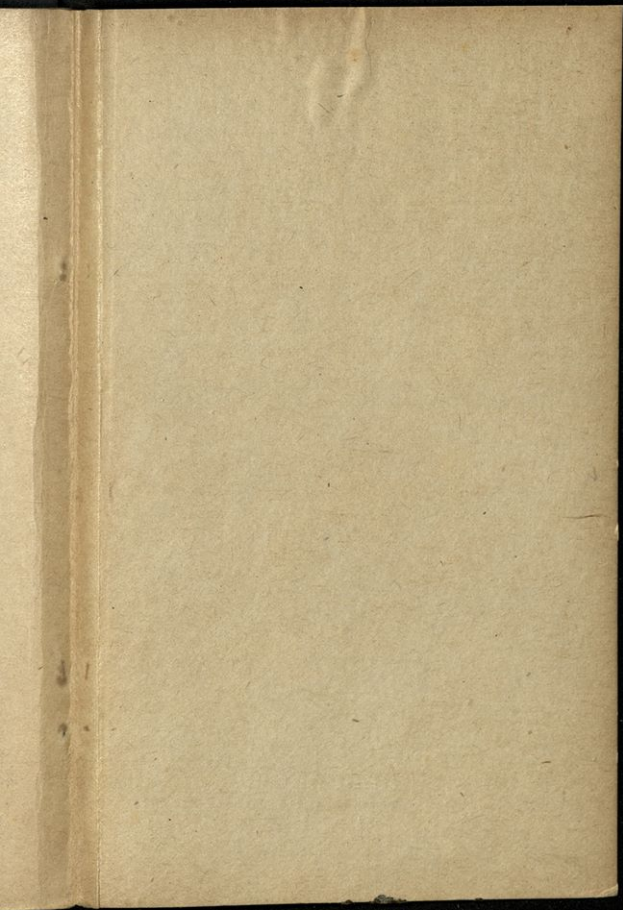
VIII. zvezek: **Dolina krvi.** (Glenanaar.) A. Sheehan. — Fran Bregar. Povest iz irskega življenja. K 4·20, vezano K 5·80.

Življenje zatiranih, a žilavih Ircev je našemu v marsikaterem oziru za las podobno. Boji Ircev za svobodo in boljšo narodno bodočnost, ki jih svetovnoznani Sheehan opisuje, bodo pustili globoko sled v vsakem slovenskem srcu.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

VII. zvezek. **Prihajač.** Dr. Fran Detela. Povest. K — 90, vezano K 1'70.

Splošno priljubljeni ljudski pisatelj nam tu slika v krasni povesti življenje na kmetih z vso svojo resnobo in težavami ter nam predločuje ljudstvo resnično tako, kakršno je.

VIII. zvezek. **Pasjeglavci.** Alojzij Jirasek. Zgodovinska povest. — Kristusove legende. 1. Vodnjak modrih mož. — 2. Betlehemske Detece — 3. Sveta noč. — 4. Beg v Egipt. — 5. V Nazaretu. — 6. V templju. — 7. Taščica. — 8. Naš Gospod in sveti Peter. K 2'20, vezano K 3'20.

Velika zgodovinska povest kmečkega punta na Češkem.

IX. zvezek. **Jakoba Alešovca izbrani spisi.** Jos. Volc. I. zvezek: *Kako sem se jaz likal.* 1. del. — Doma. — V šolo. — Začne se nemščina. — Klosterski muc. — Z nemščino gre naprej. K 1'20, vezano K 2'—.

Alešovec je najboljši slovenski šaljivi pisatelj; njegova šaljivost in dobrovoljnost je pristno ljudska in zato nedosežna. Njegovi spisi se bodo udomačili v vsaki slovenski hiši in razvedrili vsako še tako mračno lice.

Nadalje izidejo v tej zbirki tudi drugi najboljši Alešovčevi spisi, n. pr. „Ljubljanske slike“, „Petelinov Janez“, „Ne v Ameriko“, dalje več šaljivih spisov, ki jih je objavil pisatelj v raznih letnikih „Brenčeljna“ itd.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.